



Tuulia Kinnunen

OSKEYHTIÖN OMAISUUSLAJIT JA VEROKOHTELU

Pro gradu -tutkielma

Laskentatoimi

Huhtikuu 2024

Yksikkö Laskentatoimen yksikkö			
Tekijä Kinnunen Tuulia		Työn valvoja Pulkinen M. Yliopistonlehtori	
Työn nimi Osakeyhtiön omaisuuslajit ja verokohtelu			
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu	Aika Huhtikuu 2024	Sivumäärä 66
Tiivistelmä			
<p>Pro Gradu -tutkielman aiheen on osakeyhtiön omistamien osakkeiden omaisuuslajit ja luovutusten verokohtelu. Omaisuuslajeja ovat sijoitus-, rahoitus-, vaihto- ja käyttöomaisuus sekä muu omaisuus. Omaisuuslajien ja verokohtelun tunteminen on tärkeää osakeyhtiöille etenkin verosuunnittelun kannalta. Toteuttaakseen tulos- ja verosuunnittelua ja pystyäkseen ennustamaan eri tapahtumista aiheutuvat kustannukset, osakeyhtiön täytyy tuntea eri omaisuuslajien osakkeiden luovutuksesta aiheutuvat veroseuraamukset. Tutkielman tavoitteena on tarkastella, kuinka selkeä omaisuuslajijako on ja kuinka tehokas verosuunnittelun työkalu omaisuuslajin määräytyminen voi olla osakeyhtiölle. Tutkielmassa tarkastellaan omaisuuslajien määritelmiä ja käytännön kohtelua kirjoitetun lain ja korkeimman hallinto-oikeuden tapausten perusteella. Tutkielmassa keskitytään ns. tavanomaisiin osakeyhtiöihin ja omaisuuslajeja ja luovutusten verokohtelua tarkastellaan etenkin osakkeiden näkökulmasta.</p> <p>Tutkielma osoittaa, että verokohtelu on melko samankaltaista eri omaisuuslajien välillä, poikkeuksena käyttöomaisuus. Rahoitus- ja vaihto-omaisuuden sekä muun omaisuuden osakkeiden luovutuksesta saatu luovutusvoitto on pääsääntöisesti osakeyhtiön verotuksessa veronalaista tuloa ja luovutuksesta saatu luovutustappio vähennyskelpoista menoa. Käyttöomaisuusosakkeen luovutuksesta saatu luovutusvoitto on osakeyhtiölle verovapaata tuloa, jos käyttöomaisuusosake täyttää verovapaan luovutuksen edellytykset. Nämä edellytykset täyttävän käyttöomaisuusosakkeen luovutuksesta saatu luovutustappio on yhtiön verotuksessa kokonaan vähennyskelpotonta.</p> <p>Käyttöomaisuuden verovapaan luovutuksen takia käyttöomaisuus on selkeästi osakeyhtiölle omaisuuslajeista verotuksellisesti suotuisin ja houkuttelevin vaihtoehto. Tämän takia osakeyhtiöt voivat pyrkiä saamaan omistamiensa osakkeita käyttöomaisuuden omaisuuslajin piiriin. Käyttöomaisuuden ja muun omaisuuden osalta tutkielma keskittyy verovuonna 2020 ensimmäistä kertaa sovellettuun elinkeinoverolain uudistukseen, jossa eräiltä yhtiöiltä poistettiin tuloverolain alainen tulolähde. Tämän takia muun omaisuuden omaisuuslaji myös säädettiin, joten se on omaisuuslajina melko uusi. Tutkielman kirjoittamisen aikana ainakin osa uudistuksen käytännön vaikutuksista ovat näkyvissä.</p> <p>Uusimmista korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä nähdään tulolähdeuudistuksen konkreettisia vaikutuksia. Uusimmissa käyttöomaisuuspäätöksissä painoarvoa annetaan etenkin sille, liittyvätkö osakkeet omistajayhtiön elinkeinotoimintaan. Aiemmin painotus on ollut yhtiöiden välisessä toiminnallisessa yhteydessä. Vaikuttaa siltä, että tulolähdeuudistuksen jälkeen yhä useampi käyttöomaisuusosakeluovutus päättyy korkeimman hallinto-oikeuden tutkintaan. Näin ollen käyttöomaisuusosakkeiden määrittely näyttää hankalana ei pelkästään osakeyhtiöille, mutta myös Verohallinnolle. Tutkielmani voi toimia ohjenuorana ja vertailukohtana osakeyhtiöille, jotka pohtivat omistamiensa osakkeiden omaisuuslajia ja luovutuksesta syntyviä veroseuraamuksia.</p>			
Asiasanat käyttöomaisuus, tulolähdejako, osakeluovutukset, verosuunnittelu			
Muita tietoja			

SISÄLLYS

LYHENTEET	4
1 JOHDANTO	5
2 VEROSUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT	8
3 ERÄIDEN YHTEISÖJEN TULOLÄHDEJAON POISTUMINEN	14
4 OMAISUUSLAJIT	17
4.1 Rahoitusomaisuus	17
4.2 Sijoitusomaisuus	19
4.3 Vaihto-omaisuus	19
4.4 Käyttöomaisuus	20
4.4.1 Toiminnallinen yhteys	21
4.4.2 Elinkeinotoimintaan liittyminen	24
4.4.3 Vaihto-omaisuuden ja käyttöomaisuuden rajanvetoa	30
4.5 Muu omaisuus	31
4.6 Omaisuuslajin muuttuminen	32
5 OSAKKEEN HANKINTAMENON MÄÄRÄYTYMINEN	34
5.1 Asiantuntijamenot osana osakkeiden hankintamenoa	35
5.2 Osakkeisiin liittyvän tulon ja menon jaksotus sekä verokohtelu	40
6 OSAKELUOVUTUSTEN VEROKOHTELU	46
6.1 Luovutusvoiton veronalaisuus ja luovutustappion vähennyskelpoisuus	46
6.2 Tappioiden käytön järjestys	52
7 OMAISUUSLAJIT OSANA VEROSUUNNITTELUA	55
8 YHTEENVETO	59
LÄHTEET	63
Liite 1. Selostus tekoälyn käytöstä	66

LYHENTEET

Dnro	diaarinumero
EVL	elinkeinoverolaki (360/1968)
FIFO-periaate	first in first out -periaate
HE	hallituksen esitys
KHO	korkein hallinto-oikeus
KPL	kirjanpitolaki (1336/1997)
MVL	maatilatalouden tuloverolaki (1967/543)
s.	sivu
TVL	tuloverolaki (1535/1992)
VML	laki verotusmenettelystä (1558/1995)

1 JOHDANTO

Yhtiön elinkeinotoiminnassa käytetyt hyödykkeet jaotellaan eri omaisuuslajeihin muun muassa niiden käyttötarkoituksen ja ominaisuuksien perusteella. Omaisuuslajeja on viisi: käyttöomaisuus, vaihto-omaisuus, rahoitusomaisuus, sijoitusomaisuus ja muu omaisuus. Muun omaisuuden omaisuuslaji on ollut sovellettavissa osakeyhtiöillä verovuodesta 2020 lähtien. Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitytään omaisuuslajien soveltamisen vaikutuksiin osakeyhtiön näkökulmasta.

Tutkielman tavoitteena on tarkastella osakeyhtiön omistamien osakkeiden sijoittelua eri omaisuuslajeihin niiden ominaisuuksien perusteella, sekä verovaikutuksia, jotka yhtiö kohtaa osakkeiden luovutuksen tai menetyksen yhteydessä. Omaisuuden luovutuksen tai menetyksen verokohtelu on erilaista riippuen siitä, mihin omaisuuslajiin omaisuus luovutettaessa tai menetettäessä kuuluu. Sama tai samankaltainen hyödyke voi myös kuulua eri yhtiöiden omaisuudessa eri omaisuuslajeihin, koska omaisuuslajijaotteluun vaikuttaa moni asia. Omaisuuslajin vaikutus verokohteluun voi olla huomattava, joten yhtiön näkökulmasta on tärkeää osata luokitella hyödyke oikeaan omaisuuslajiin. Tällä tavoin yhtiö osaa varautua esimerkiksi luovutuksen yhteydessä tapahtuviin veroseuraamuksiin.

Hyödykkeen sijoittaminen oikeaan omaisuuslajiin ei ole kuitenkaan yksiselitteistä tai itsestään selvää. Omaisuuslajin määräytymiseen voi vaikuttaa muun muassa hyödykkeen käyttötarkoitus, tarkoitettu omistusaika, hyödykkeen ominaisuudet sekä yhtiön toiminta. Viime kädessä päätöksen hyödykkeen omaisuuslajista ja täten verokohtelusta tekee Verohallinto yhtiön antamien selvitysten perusteella. Niinpä yhtiön omalla käsityksellä tai tulkinnalla siitä, mihin omaisuuslajiin mikään hyödyke kuuluu tai missä omaisuuslajissa ne varallisuuslaskelmalla esitetään, ei ole sitovaa merkitystä. Omaisuuslaji päätetään ja perustellaan tosiseikkojen perusteella.

Tässä tutkielmassa keskitytään etenkin yhtiön omistamien osakkeiden omaisuuslajin määräytymiseen sekä niistä saatavan luovutusvoiton tai luovutustappion verokohteluun. Luovutusten verokohtelun tunteminen on tärkeää, etenkin yhtiöille, jotka luovuttavat arvopapereita aktiivisesti ja huomattavilla summilla, jotta yhtiöt

voivat ottaa verokohtelun huomioon verosuunnittelussaan. Omaisuuslajin perustelu ja määräytyminen voi olla tärkeä verosuunnittelun keino arvopaperikauppaa harjoittaville tai sitä suunnitteleville osakeyhtiöille.

Tässä tutkielmassa omaisuuslajin määräytymistä ja täten luovutusten verokohtelua tarkastellaan korkeimman hallinto-oikeuden päätösten, ajankohtaisen lainsäädännön ja Verohallinnon syventävien vero-ohjeiden perusteella. Osake on valikoitu tutkimuksen kohteena olevaksi hyödykkeeksi, koska se voi kuulua mihin tahansa omaisuuslajeista ja juuri osakeluovutusten verotuskohtelu osakeyhtiöiden tuloverotuksessa aiheuttaa usein tulkintaeroja verovelvollisen ja Verohallinnon välillä.

Tutkielman tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Kuinka selkeä omaisuuslajijaottelu, etenkin käyttöomaisuuden ja muun omaisuuden välillä, on ja saadaanko korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä yhtenäinen kuva siitä, milloin arvopaperit tosiasiallisesti kuuluvat käyttöomaisuuteen?
- Kuinka tehokas verosuunnittelun työkalu omaisuuslajin määräytyminen on osakeyhtiöille?

Tutkielman ensimmäisessä kappaleessa esitellään tutkielman aihe, tausta ja motivointi. Toisessa kappaleessa käydään yleisesti läpi yhtiöiden verosuunnittelun lähtökohtia ja sen vaikutuksia yhtiön toimintaan. Kolmannessa kappaleessa käydään läpi verovuonna 2020 ensimmäistä kertaa sovellettua eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistumista ja tutustutaan muun omaisuuden omaisuuslajiin. Neljännessä kappaleessa esitellään rahoitus-, vaihto-, sijoitus-, käyttö- ja muu omaisuus. Kappaleessa käydään tarkemmin läpi omaisuuslajien välistä rajanvetoa. Erityisesti verovapaana luovutettavissa olevan käyttöomaisuusosakkeen ominaisuuksia tutkitaan. Viidennessä kappaleessa käydään läpi osakkeen hankintamenon määräytymistä ja rajanvetoa siitä, millaiset erät voivat kuulua osakkeen hankintameroon ja millaiset eivät. Kuudennen kappaleen aiheena on osakeluovutusten verokohtelu. Siinä käydään läpi eri omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden luovutusvoittojen veronalaisuutta ja toisaalta luovutustappioiden

vähennyskelpoisuutta. Kappaleessa käydään läpi myös erilaisten luovutustappioiden käytön järjestys ja eri omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden arvonmuutosten verokohtelua. Seitsemännessä kappaleessa arvioidaan omaisuuslajien merkitystä osana osakeyhtiöiden verosuunnittelua. Lopuksi kahdeksannessa kappaleessa vedetään yhteen tutkielman havainnot ja mahdolliset jatkokysymykset.

2 VEROSUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

Yritysten tuloverojärjestelmä pohjautuu sille ajatukselle, että nettovoitto verotetaan. Jo tämä peruslähtökohta luo rakenteellisen yhteyden yrityksen kirjanpidollisen tuloksen ja sen verotettavan tulon määrittämisen välille. Verotekijän merkitys päätöksenteossa aiheuttaa yhtiöille tarpeen verosuunnittelulle. Mitä suurempi verotekijä on eli mitä korkeampi verokanta on käytössä, sitä merkittävämpää verosuunnittelu on yritysten talouden suunnittelussa. (Tikka, Nykänen, Juusela & Viitala, 2000)

Tuloveron määräytyminen voidaan kuvata kaavalla:

$$V = f \times (T - K)$$

Kaavassa V on tuloveron määrä, f on verokanta, T on veronalaiset tuotot ja K vähennyskelpoiset kulut. Verokantaan yritys voi harvemmin vaikuttaa muutoin kuin vaihtamalla kotipaikkaa. Tätäkin keinoa voidaan käyttää yrityksen verosuunnittelussa. Yhtiö voi hakea alemmaa verokantaa sijoittumalla kevyen verotuksen maahan. Yleisempää yrityksen verosuunnittelussa on se, että yritys koettaa vaikuttaa joko T :hen, veronalaisten tulojen määrään tai K :hon, vähennyskelpoisten kulujen määrään. Näihin asioihin vaikuttamalla yritys optimoi verojensa määrää. Usein tämä tarkoittaa, että verojen määrä pyritään minimoimaan. (Tikka ym., 2000.)

Verotuksen lähtökohtana on sen ennustettavuus ja yhdenmukaisuus. Ennustettavuus tarkoittaa, että yritysten tulisi pystyä ennakoimaan taloudellisten toimenpiteidensä veroseuraamukset. Verojärjestelmä on kuitenkin monimutkainen ja monimutkaistuu edelleen, joten usein verovelvollisen ennustuskyky jää rajalliseksi. (Tikka ym., 2000.)

Yhdenmukaisuuden määritelmään liittyy sekä syrjinnän kielto, että vaatimus puolueettomasta lain soveltamisesta. Toisaalta siihen liittyy myös vaatimus siitä, että yhdenmukaiset tapaukset käsitellään ja arvioidaan oikeudellisesti samalla tavalla. Kahden tapauksen samankaltaisuuden arvioiminen voi olla kuitenkin erityisen

hankalaa. Ennustettavuus ja yhdenmukaisuus ovat sidoksissa toisiinsa, koska ennustettavuuden hankaluus voi liittyä myös yhdenmukaisuuden puutteisiin. (Tikka ym., 2000.)

Tilinpäätös- ja verosuunnittelu ovat väistämättä sidoksissa toisiinsa, koska kirjanpito ja verotus kytkeytyvät läheisesti toisiinsa (Leppiniemi & Walden, 2009). Verotus on käytännössä kirjanpitosidonnaista, vaikkei sitä suoranaisesti laissa mainitakaan. Kirjanpitolain (KPL 1336/1997) mukaan tilikaudelta on laadittava tilinpäätös ja siinä täytyy olla tase, joka kuvaa yrityksen tilikauden päätöspäivän taloudellista asemaa, ja tuloksen muodostumista kuvaava tuloslaskelma. Näiden lisäksi tilinpäätökseen kuuluvat liitetiedot, mahdollisesti rahoituslaskelma, sekä toimintakertomus. Pienimmiltä kirjanpitovelvollisilta rahoituslaskelmaa ja toimintakertomusta ei vaadita (KPL 3:1 §).

Verotusmenettelystä annetun lain (VML 1558/1005) 7 § mukaan verovelvollisella on velvollisuus antaa veroilmoitus tai muu ilmoitus, jossa verovelvollinen ilmoittaa veronalaiset tulonsa, niistä tehtävät vähennykset ja muut verotukseen vaikuttavat tiedot. Käytännössä yrityksellä on normaalitilanteessa verotuksen pohjana aina tilinpäätös, johon verotus perustuu. Tuloslaskelman pohjalta yhtiö täyttää veroilmoituksen tuloverolaskelman ja taseen perusteella veroilmoituksen varallisuuslaskelman, joiden perusteella verotettava tulos ja yhtiön nettovarallisuus muodostuvat. Kuitenkin kirjanpitolaissa ja elinkeinoverotuslaissa on eroavaisuuksia ja näin ollen osakeyhtiöiden kirjanpito ja verotus voivat erota toisistaan suurestikin, niin verotettavan tuloksen kuin nettovarallisuudenkin osalta. Osakeyhtiön on huomioitava tämä aina tilinpäätös- ja verosuunnittelua tehdessään.

Leppiniemen & Waldenin (2009) mukaan tilinpäätös- ja verosuunnittelu ovat yrityssuunnittelun osia ja verosuunnittelua voidaan tarkastella operatiivisena, taktisena ja strategisena suunnitteluna. Nämä kaikki ovat yrityssuunnittelun eri tasoja. Verosuunnittelun tarkoituksena on selvittää, mitä verotuksellisia toimintavaihtoehtoja yrityksellä on, miten verot vaikuttavat eri aikavälejä koskeviin suunnitelmiin sekä estää verohaittojen tai arvaamattomien veroseuraamusten syntyminen. Tilinpäätössuunnittelun ja verosuunnittelun tavoitteet eroavat usein toisistaan. (Leppiniemi & Walden, 2009.)

Leppiniemen ja Waldenin (2009) mukaan tilinpäätössuunnittelun tavoitteena on tavallisimmin neljä eri näkökulmaa. Ensimmäiseksi tilinpäätöksestä ja kirjanpidosta tulisi saada mahdollisimman vaivattomasti sekä kustannustehokkaasti tärkeää tietoa, joka voi palvella eri tarkoituksia. Tilinpäätösinformaatiota käyttävät usein erilaiset yhtiön sisäiset ja ulkoiset sidosryhmät. On tärkeää, että eri käyttäjät löytävät itselleen tärkeimmän informaation tilinpäätösasiakirjoista mahdollisimman vaivattomasti. Tärkeää on myös tilinpäätöksen esittämistavan valinta. Yhtäältä tilinpäätöksen tulisi olla mahdollisimman selkeä ja avoin, mutta toisaalta liikesalaisuuksia tai niihin verrattavaa informaatiota ei voida paljastaa. Suunnittelussa täytyy ottaa huomioon myös yrityksen tuloksen mitoittaminen ja tuloksen muodostavien erien suunnittelu, etenkin huomioiden voitonjaon tavoitteet. Lopuksi suunnittelu usein koskee haluttujen veroratkaisujen aikaansaamista. Huomioon täytyy ottaa kirjanpito-, yhteisö-, ja verolainsäädännön yhteydet ja eroavaisuudet.

Verosuunnittelun tavanomaisimmiksi tavoitteiksi Leppiniemi ja Walden (2009) nostavat kaksi asiaa. Ensimmäiseksi verovelvollisen täytyy ennakoida veroseuraamukset, jotka tapahtuvat suunniteltujen toimenpiteiden takia. Toiseksi verovelvollisen täytyy etsiä sellaisia menettelytapoja, joiden avulla yritykseen kohdistuu mahdollisimman edulliset verokustannukset, mutta yrityksen tavoitteet voidaan saavuttaa. Edulliset verokustannukset voivat tarkoittaa yritykselle maksamisajankohdan sekä veron määrän optimointia. Suunnittelulla pyritään löytämään jokaiselle yritykselle paras mahdollinen vaihtoehto juuri sen tavoitteisiin nähden.

Leppiniemen ja Waldenin (2009) mukaan yrityksen rakenneratkaisujen tekeminen on myös tärkeää ottaa suunnitelman tavoitteeksi. Rakenneratkaisujen tulisi turvata mahdollisimman suuri liikkumavara yrityksen verotettavan tulon ja nettovarallisuuden laskemisessa. Lisäksi niiden tulisi mahdollistaa veroseuraamuksien ennakoiminen mahdollisimman hyvin ja olla joustavia verolainsäädännön ja verotuskäytännön muutosten huomioon ottamiseksi. Viimeisenä suunnittelussa täytyisi myös ottaa huomioon arvaamattomien verotustilanteiden estäminen. Arvaamattomia tai hallitsemattomia verotustilanteita voi tapahtua esimerkiksi yllättävien verotulkintojen tai odottamattomien verolainsäädännön muutosten takia. Myös näihin tilanteisiin yrityksen tulisi varautua

mahdollisimman tehokkaasti. Se voi kuitenkin olla vaikeaa, koska kuten sanottua, nämä tilanteet ovat usein arvaamattomia tai hallitsemattomia. Yritystoiminnan ytimessä on kuitenkin ottaa huomioon mahdolliset riskit ja varautua niihin. Riskeistä osa voi olla juuri verotukseen liittyviä.

Tyypillisimmät verosuunnittelutilanteet ovat tulossuunnittelu, rahoitusmuodon valinta, yritysmuodon valinta, yritysrakenteen valinta, erilaiset yritysjärjestelyt, yrityksen osto ja myynti sekä sukupolvenvaihdos. Erillisenä suunnittelualueena voidaan pitää yrityksen työntekijöiden ja omistajien kompensatiota. Erilaisia työntekijöihin liittyviä kompensatiopolitiikkoja ovat esimerkiksi palkka, luontoisedut tai henkilöstöannit. Omistajien kompensatiopolitiikka liittyy yleensä valintaan palkan ja osingonjaon välillä. Verosuunnittelulle on siis ominaista, että siihen liittyvät tuloveron lisäksi eri verotusmuotojen, kuten varainsiirto-, lahjaveron ja sosiaaliturvamaksujen vaikutukset. Toisaalta työntekijöiden ja omistajien verosuunnitteluun vaikuttavat yrityksen toimet ja kompensation verotus henkilöverotuksessa. (Tikka ym. 2000.)

Yrityksen verosuunnittelu voi olla passiivista, aktiivista tai aggressiivista. Passiivinen tulossuunnittelu tarkoittaa vaikuttamista yrityksen tulokseen yrityksen toiminnan myötä syntyvien keinojen myötä. Esimerkkejä tällaisista keinoista on varauksien käyttäminen tai poistojen mitoitus tilinpäätöksessä. (Tikka ym. 2000.) Varauksia käyttämällä tai tulouttamalla yritys voi jaksottaa tulostaan niin, että se on yritykselle sopivana vuonna isompi ja toisena vuonna pienempi. Näin myös yrityksen verovelvollisuudet suurenevät ja pienenevät tuloksen mukana.

Aktiivinen tulossuunnittelu tarkoittaa erityisten verotusseikoista johtuvien toimien tekemistä. Esimerkki tällaisesta voisi olla investointien jouduttaminen eli investointien tekeminen juuri ennen tilinpäätöstä. (Tikka ym. 2000.) Investointien jouduttaminen voi esimerkiksi parantaa kyseisen tilikauden tulosta, jos investoinnin tuotot realisoituvat nopeasti investoinnin tekemisen jälkeen. Toisaalta jos investoinnista aiheutuvia kustannuksia voidaan vähentää verotuksessa, voivat investoinnit pienentää verotettavaa tulosta ja näin yrityksen koko verotaakkaa. Investoinnit voivat myös parantaa yrityksen tasetta, jos yritys hankkii esimerkiksi uutta koneistoa tai laitteistoa. Aktiivisessa tulossuunnittelussa yrityksen tulee pohtia

ja arvioida mahdollisia seuraamuksia ja valita niiden perusteella toimista sen hetkiseen tilanteeseen sopivin.

Aggressiiviselle verosuunnittelulle ei ole yleistä lainopillista määritelmää, mutta siinä pyritään esimerkiksi hyödyntämään verojärjestelmän muotoseikkoja tai laillisten toimenpiteiden tekemistä, kuitenkin vastoin lain perimmäistä tarkoitusta. Aggressiivinen verosuunnittelu on laillinen keino, vaikka sen eettisyys voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Kun toimenpiteet menevät laillisuuden rajan yli, ei ole kyse enää verosuunnittelusta vaan veronkierrosta. Aggressiivinen verosuunnittelu voidaan osittain asettaa myös verosuunnittelun ja veronkierron välimaastoon. (Äimä, 2017.)

Kuten mainittua, kaikkeen yritystoimintaan, myös siihen kuuluvaan verosuunnitteluun, sisältyy riskejä. Hyvä esimerkki tästä on yhtiön palkkauksen ja palkitsemisen suunnittelu mahdollisimman edullisen veroseuraamuksen perusteella. Koska maksetut palkat ovat yrityksen verotuksessa vähennyskelpoinen kulu, toisin kuin osingot, yritys voi yrittää pienentää tulostaan päättämällä antaa osakkeenomistajalle enemmän palkkaa osinkojen sijasta. Yhtiön maksama palkka voidaan katsoa peiteltyksi osingoksi siltä osin, kuin sitä on pidettävä osakkeenomistajan työpanokseen nähden kohtuuttoman suurena (VML 29 §). Peitelty osinko on 31.12.2022 jälkeen kokonaan veronalaista tuloa (TVL 33 d 1 § ja EVL 6 a 7 §). Säädös koskee sekä yksityishenkilön, että toisen osakeyhtiön saamaa peiteltyä osinkoa. Tällaisella päätöksenteolla voi olla siis huomattavia veroseuraamuksia.

Jos yhtiö antaa veroilmoituksen virheellisenä, eli esimerkiksi ilmoittaa jonkun erän verovapaana, kun se olisi veronalainen tai ilmoittaa jonkin erän vähennyskelpoisena, kun se olisi vähennyskelvoton, voi Verohallinto määrätä verovelvolliselle veronkorotuksen (VML 32 §). Veronkorotuksen määrä on normaalitilanteessa 2 % lisätyn tulon määrästä (VML 32 a §.)

Esimerkki:

Yhtiö ilmoittaa osakeluovutuksesta saadun luovutusvoiton 200 000 euroa verovapaana veroilmoituksellaan. Verohallinto tutkii erän veronalaisuuden

toimittaessaan verotusta ja tulee siihen tulokseen, että kyseessä on veronalainen luovutusvoitto. Verohallinto lisää yhtiön verotettavaan tulokseen 200 000 euroa ja määrää yhtiölle veronkorotuksen 2 % lisäystä tulosta, 200 000 eurosta, eli 4 000 euroa. Näin ollen yhtiön maksuvelvoitteet Verohallinnolle voivat lisääntyä isomman tuloveron ja veronkorotuksen verran. Huomioitavaa on, että jos yhtiön tulos olisi ennen Verohallinnon korjausta tappiollinen, pienentäisi Verohallinnon päätös yhtiölle vahvistettavaa tappiota tai jopa veisi sen tulokselliseksi.

Vääränlaisen verotuskäsittelyn esittäminen veroilmoituksella voi tulla yhtiölle kalliiksi, etenkin jos on kysymys huomattavasta erästä. Yhtiö voi hakea verotuskysymykseensä maksullista ennakkoratkaisua Verohallinnolta (VML 85 §). Tämä voi olla hyödyllinen verosuunnittelun väline fiskaalisesti merkittävässä verotuskysymyksissä, joiden käsittelyssä yhtiö ei halua riskeerata oman ja Verohallinnon tulkinnan eroavaisuutta ja sitä kautta lisääntyneitä veroseuraamuksia. Ennakkoratkaisussa Verohallinto antaa sitovan päätöksen siitä, miten yksittäinen veroasia tullaan ratkaisemaan. Näin ollen tuloverotuksen ennakkoratkaisua tulee hakea ennen veroilmoituksen jättämisen määräpäivää. Ennakkoratkaisua voi hakea vain yhtiön omaan verotukseen liittyvään asiaan, eikä sitä voi hakea yleisluontoisiin kysymyksiin. Kyseessä täytyy olla siis yksittäinen yhtiön verokysymys, esimerkiksi tietyn yhtiön osakkeiden omaisuuslajin määrittely. Ennakkoratkaisupäätös on maksullinen, joten yhtiön täytyy arvioida, milloin ennakkoratkaisun hakeminen on yhtiölle paras vaihtoehto. (Verohallinto 2023a.)

3 ERÄIDEN YHTEISÖJEN TULOLÄHDEJAON POISTUMINEN

Heinäkuussa 2019 elinkeinoverolain uudistus tuli voimaan ja Verohallinto julkaisi syventävän vero-ohjeen eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistamisesta. Verovuodesta 2020 lähtien tätä uudistusta on sovellettu verotuksessa. Lähtökohtaisesti verovelvollisen tulot verojärjestelmässä jaetaan kolmeen eri tulolähteeseen, joihin sovelletaan eri lakeja. Nämä ovat EVL-tulolähde, johon sovelletaan elinkeinotulon verottamisesta annettua lakia, MVL-tulolähde johon sovelletaan maatilatalouden tuloverolakia ja TVL-tulolähde (myös henkilökohtainen tulolähde tai muun toiminnan tulolähde), johon sovelletaan tuloverolakia. Sovellettu laki ja tulolähde ovat verovuoteen 2019 asti määräytyneet verovelvollisen oikeudellisesta muodosta riippumatta, täysin verovelvollisen harjoittaman toiminnan perusteella. (Verohallinto, 2022a.)

Verovuodesta 2020 lähtien EVL:n soveltamisala on muuttunut niin, että eräiden yhteisöjen toiminnan luonteesta riippumatta tulo lasketaan elinkeinoverolain mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että tulolähdejaon poistumisen piiriin kuuluvien yhteisöjen kaikkeen toimintaan, lukuun ottamatta maataloutta, sovelletaan elinkeinoverolakia. Näin ollen TVL:n mukainen henkilökohtainen tulolähde poistui kokonaan käytöstä näillä eräillä yhteisöillä. Tulolähdejaon poistaminen koski vain TVL 3 §:ssä tarkoitettuja yhteisöjä, esimerkiksi osakeyhtiöitä ja osuuskuntia. Kuitenkin yleishyödylliset yhteisöt, julkisyhteisöt, asunto-osakeyhtiöt ja muut TVL 21, 21 a ja 21 b §:ssä tarkoitettut yhteisöt jäivät tulolähdejaon poistamisen ulkopuolelle. Tämän tutkielman kohteena olevat ns. tavalliset osakeyhtiöt, kuuluvat tulolähdejaon poistamisen piiriin kuuluviin yhteisöihin, eikä niillä ole voinut olla TVL:n mukaan verotettavaa henkilökohtaista tulolähdettä verovuoden 2019 jälkeen. (Verohallinto, 2022a.)

Tulolähdejaon poistuminen vaikuttaa osakeyhtiöiden omistamien osakkeiden verotuskohteluun siten, että tulolähdejaon poistumisen myötä osakeyhtiöille muodostui uusi omaisuuslaji käyttöomaisuuden, rahoitusomaisuuden, vaihto-omaisuuden ja sijoitusomaisuuden rinnalle. Tämä uusi omaisuuslaji on muu omaisuus. (Verohallinto, 2022a.) Omaisuuslajien määrittelystä säädetään elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 9–12 a §:ssä.

EVL 9 § mukaan rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset ja muut rahoitusvarat.

EVL 10 § mukaan vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tarkoitetut kauppavarat, raaka-aineet, puolivalmisteet ja muut hyödykkeet sekä elinkeinotoiminnassa kulutettaviksi tarkoitetut poltto- ja voiteluaineet ja muut tarvikkeet.

EVL 11 § mukaan sijoitusomaisuutta ovat raha-, vakuutus- ja eläkelaitosten varojen sijoittamiseksi tai sijoitusten turvaamiseksi hankkimat arvopaperit, kiinteistöt ja muu sellainen omaisuus, saamisia lukuun ottamatta.

EVL 12 § mukaan käyttöomaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitetut maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet, kalustot ja muut esineet, patentit ja muut erikseen luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet sekä soran- ja hiekanottoaikat, kaivokset, kivilouhokset, turvesuot ja muut sellaiset hyödykkeet. Maa-alue, arvopaperit ja muut sellaiset hyödykkeet ovat kulumatonta käyttöomaisuutta.

EVL 12 a § mukaan muuta omaisuutta ovat 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön toimintaan kuuluvat varat, joita ei ole luettava elinkeinotoiminnan rahoitus-, vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen.

Näin ollen yhtiön kaikki muu omaisuus, joka ei mene EVL 9-12 § määritelmiin, kuuluu muuhun omaisuuteen. Kuitenkin yhteisöillä, joilla vielä on käytössä TVL:n mukainen tulolähde, ei ole muun omaisuuden omaisuuslajia. Käytännössä suurin osa entisen TVL:n alaisesta omaisuudesta katsotaan tulolähdejaon poistamisen jälkeen muuksi omaisuudeksi. Tätä voi käyttää pääsääntönä, mutta omaisuuslajijako on aina hyödyke- ja tapauskohtainen.

Hallituksen esityksessä (HE 257/2018) käsitellään sitä, miksi muun omaisuuden omaisuuslaji oli tarpeen säätää tulolähdejaon poistamisen yhteydessä. Tärkeimpänä muun omaisuuden omaisuuslajilla estetään eräitä perusteettomia veroetuja. Ilman tätä omaisuuslajia osakesijoituksia tulisi lukea yleisimmin käyttöomaisuuteen silloinkin, kun ne eivät palvelisi varsinaisesti yhtiön liiketoimintaa. Näin yhtiöt saisivat

laajemmin käyttöönsä käyttöomaisuusosakkeiden verovapaussäännöksen, ja käytännössä se koskisi kaikenlaisia osakeomistuksia, joissa omistetaan vähintään kymmenen prosenttia osakekannasta. Tämä antaisi verovapaushyötyjä etenkin perhe- ja sukuomisteisille yhtiöille, joiden osakeomistus usein on järjestetty holdingyhtiön kautta. Hallituksen esityksessä todetaan, että tämä olisi ristiriidassa käyttöomaisuusosakkeiden verovapaan luovutuksen säännöksen perimmäisen tarkoituksen kanssa. Säännös on alun perin säädetty, jotta konsernien toimintaympäristö olisi kansainvälisesti kilpailukykyinen. Tarkoituksena ei ole mahdollistaa yhtiöiden kautta harjoitetun sijoitustoiminnan verovapautta.

Käyttöomaisuuden käsite on tarkoitettu pysymään samana muutoksen jälkeen ja aikaisempaa oikeuskäytäntöä sovelletaan edelleen ratkaistaessa osakkeen kuulumisen käyttöomaisuuteen. Myöskään verovapaasti luovutettavissa olevan käyttöomaisuusosakkeen luovutusvoiton tai -tappion verokohtelua ei ole tarkoitus lakiuudistuksessa muuttaa. (HE 257/2018.) Tutkielmassa käydään myöhemmin läpi uusimpia korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksiä käyttöomaisuusosakkeisiin liittyen ja arvioidaan sitä, onko käsite todellisuudessa pysynyt täysin samana muutoksen jälkeen.

4 OMAISUUSLAJIT

Edellisessä kappaleessa tutustuttiin hieman eri omaisuuslajeihin. Tässä kappaleessa on tarkoitus syventyä eri omaisuuslajien määritelmiin ja ominaisuuksiin. Omaisuuslajeihin sijoittamisen kannalta on tärkeää sisäistää eri omaisuuslajien eroavaisuudet. On myös tärkeää tietää, että hyödykkeen omaisuuslaji voi muuttua siinä missä hyödykkeen käyttötarkoituksin. Näin ollen hyödykkeen alkuperäinen omaisuuslaji ei välttämättä ole ikuinen. Omaisuuslaji ratkaistaan aina pääasiallisen käyttötarkoituksen perusteella, joten omaisuuslajitarkastelu on tärkeää tehdä jokaisen hyödykkeen kohdalla erikseen ja huomioon tulee ottaa muutokset hyödykkeen käyttötarkoituksessa.

Omaisuuslajijaottelulla ei yleensä ole vaikutusta yhtiön tuloverotuksen lopputulokseen, kun hyödyke on tilinpäätöksessä yhtiön taseella ja siten veroilmoituksella varallisuuslaskelmalla. Tärkeimmäksi omaisuuslajin määrittely tulee siinä vaiheessa, kun hyödyke luovutetaan tai menetetään ja syntyy luovutusvoittoa tai -tappiota, joka voi vaikuttaa suoraan yhtiön verotettavaan tulokseen. Omaisuuslaji vaikuttaa hyödykkeen luovutusvoiton tai -tappion verotuskohteluun. Seuraavaksi tarkastelemme eri omaisuuslajien määritelmiä ja myöhemmin verotuskohtelua.

4.1 Rahoitusomaisuus

Elinkeinoverolain 9 §:ssä määritellään rahoitusomaisuuden määritelmä. EVL 9 §:n mukaan rahoitusomaisuutta ovat *rahat, saamiset ja muut rahoitusvarat*. Yleensä rahoitusomaisuus koostuu yrityksen kassassa olevista rahoista, pankkisaamisista ja muista saamisista. Myös esimerkiksi osakkeet tai sijoitusrahasto-osuudet, joihin liiketoimintaan tarvittavat varat on tilapäisesti sijoitettu, voivat kuulua rahoitusomaisuuteen. Samoin omaisuus, joka on saatu suorituksena yrityksen luovuttamista suoritteista. (Verohallinto, 2022a.)

Rahoitusomaisuuden ominaisin piirre on, että sillä rahoitetaan yritystoimintaa. Näin ollen sen tärkeä ominaisuus on rahaksi muutettavuuden helppous (Penttilä, 2013). Rahoitusomaisuuteen hyödyke voi yleensä kuulua vain yhden tilikauden ajan (Ossa,

2014). Sen jälkeen, jos hyödyke on vielä yhtiön omistuksessa, sen voidaan katsoa olevan pidempiaikaiseen omistukseen hankittua käyttöomaisuutta, eikä se enää täytä rahoitusomaisuuden määritelmää yritystoiminnan rahoittamiseksi väliaikaisesti sijoitetuista varoista. Omistusaikaa tärkeämpi ominaisuus rahoitusomaisuuteen kuuluvalla hyödykkeellä on kuitenkin sen tosiasiallinen käyttötarkoitus, ja pidempiaikainenkin omaisuus voi kuulua rahoitusomaisuuteen. Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa (KHO 2013:69) yhtiön puolentoista – kolmen vuoden pituisia sijoituksia pidettiin yhtiön rahoitusomaisuutena yhtiön kokonaiskuva huomioiden. Yhtiön pankkisaamiset olivat vuodesta 2006 alkaen olleet selvästi suuremmat kuin lyhytaikaiset velat, eikä yhtiö ollut useaan vuoteen tarvinnut liiketoiminnassaan arvopapereihin sijoittamiaan varoja. Yhtiö oli merkinnyt sijoitusrahasto-osuudet kirjanpidossaan pysyviin vastaaviin ja käsitellyt niitä veroilmoituksissaan käyttöomaisuutena. Vaikka nämä seikat sijoitusten pituuden lisäksi eivät tukeneet kysymyksessä olevien sijoitusten rahoitusomaisuusluonnetta, sijoituksia ei kuitenkaan yksistään näillä perusteilla ollut pidettävä sen enempää henkilökohtaisen tulolähteen omaisuutena kuin käyttöomaisuutenakaan. (KHO 2013:69).

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että yhtiön varat oli kiistatta ansaittu liiketoiminnassa ja vaikka yhtiön saamiset ja sijoitusrahasto-osuudet olivat erityisesti lyhytaikaisiin velkoihin verrattuna kohtalaisen suuria, ne eivät ole olleet suhteettomia yrityksen liiketoimintaan nähden. Yhtiö oli myös osoittanut, että se oli tarvinnut sijoitusrahasto-osuuksiin sijoittamiaan varoja tilikauden 1.5.2009–30.4.2010 tappioiden kattamiseen ja tilikaudella 1.5.2011–30.4.2012 tekemiinsä huomattaviin kalustohankintoihin. Näissä olosuhteissa korkein hallinto-oikeus piti sijoitusrahasto-osuuksiin sijoitettuja varoja yhtiön elinkeinotoiminnan rahoitusomaisuutena.

Näin ollen on tärkeämpää luoda kokonaiskuva sijoitettujen varojen käyttötarkoituksesta ja yhteydestä elinkeinotoimintaan, vaikka pääsääntönä voidaankin pitää sitä, että rahoitusomaisuusluonne voi pysyä hyödykkeellä korkeintaan yhden tilikauden. Jos väliaikaisesti sijoitettu omaisuus pysyy sijoitettuna kauemmin kuin yhden tilikauden, koska yhtiöllä ei ole niille juuri sillä hetkellä käyttöä, voi se silti kuulua rahoitusomaisuuteen, jos sen tosiasiallinen tarkoitus on

rahoittaa yritystoimintaa ja sijoitukset likvidoidaan heti, kun yritystoiminta sitä tarvitsee.

4.2 Sijoitusomaisuus

Elinkeinoverolain 11 §:ssä määritellään sijoitusomaisuuden käsite. EVL 11 § mukaan *sijoitusomaisuutta ovat raha-, vakuutus- ja eläkelaitosten varojen sijoittamiseksi tai sijoitusten turvaamiseksi hankkimat arvopaperit, kiinteistöt ja muu sellainen omaisuus, saamia lukuun ottamatta.*

Näin ollen tässä tutkielmassa lähtökohtana olevalla tavallisella osakeyhtiöllä ei voi olla EVL:n mukaista sijoitusomaisuutta. Sitä on vain raha-, vakuutus- ja eläkelaitoksilla. Esimerkiksi saamiset eivät ole sijoitusomaisuutta vaan kuuluvat rahoitusomaisuuteen (Verohallinto, 2022a). Koska sijoitusomaisuus ei koske tässä tutkielmassa kohteena olevia osakeyhtiöitä, jätetään sijoitusomaisuuden käsittely vähemmälle.

4.3 Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuuden määritelmä löytyy elinkeinoverolain 12 §:stä. EVL 12 §:n mukaan *vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tarkoitetut kauppatavarat, raaka-aineet, puolivalmisteet ja muut hyödykkeet sekä elinkeinotoiminnassa kulutettaviksi tarkoitetut poltto- ja voiteluaineet ja muut tarvikkeet.*

Esimerkiksi vähittäistavaramyymälän myytävät tuotteet tai teollisuuslaitosten raaka-aineet ovat vaihto-omaisuutta. Samoin esimerkiksi autokaupan myytäväksi tarkoitetut autot. Kuitenkin jos alun perin myytäväksi tarkoitettu auto otetaan yhtiön elinkeinotoiminnan käyttöön ilman aikomusta myydä sitä, voidaan se luokitella käyttöomaisuudeksi. Jos kuitenkin autokauppa siirtää auton näyttelykäyttöön, mutta se on silti vielä myytävänä, voi omaisuuslaji pysyä samana, vaihto-omaisuutena. (Tikka ym., 2000.)

Arvopaperit voivat kuulua osakeyhtiön vaihto-omaisuuteen, kun ne on hankittu myytäväksi, toisin sanoen osakeyhtiö toimii arvopaperikauppiaina. Samoin, kiinteistökauppiaan myytäväksi tarkoitetut kiinteistö- ja asunto-osakkeet ovat vaihto-omaisuutta. Tärkeää omaisuuslajin määrittelyssä on tehdä kokonaisvaltainen arviointi omaisuuden perimmäisestä käyttötarkoituksesta. (Tikka ym., 2000.)

EVL 13 §:ssä määritellään mistä ja mihin asti hyödyke luetaan vaihto-omaisuuteen. Sen mukaan hyödyke on vaihto-omaisuutta siitä lähtien kun hyödyke on lähetetty, toimitettu tai muuten luovutettu verovelvolliselle siihen asti, kunnes se on kulutettu, tuhoutunut tai muuten menetetty. Jos hyödyke on ostettu ulkomailta, katsotaan se vaihto-omaisuudeksi heti kun se on annettu rahdinkuljettajalle, tuotu laivaan tai varastoitu ulkomaille.

4.4 Käyttöomaisuus

Elinkeinoverolain 12 §:n mukaan käyttöomaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitetut maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet, kalustot ja muut esineet, patentit ja muut erikseen luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet sekä soran- ja hiekanottopaikat, kaivokset, kivilouhokset, turvesuot ja muut sellaiset hyödykkeet. Maa-alue, arvopaperit ja muut sellaiset hyödykkeet ovat kulumatonta käyttöomaisuutta.

Käyttöomaisuuden tärkein lähtökohta on se, että sen tulee palvella verovelvollisen elinkeinotoimintaa (Verohallinto, 2023). Muun muassa hallituksen esityksessä (HE 92/2004) todetaan, että tyypillisiä käyttöomaisuusosakkeita ovat esimerkiksi tytäryhtiösakkeet ja omistusyhteysosakkeet. Käyttöomaisuudeksi katsotaan yleensä myös eri alalla toimivan tytäryhtiön osakkeet (HE 176/2008). Tytäryhtiösakkeiden voidaan katsoa myös kuuluvan EVL 12 a §:n muuhun omaisuuteen, jos ne eivät palvele verovelvollisen elinkeinotoimintaa. Tämän lisäksi niin sanottuja strategisia osakeomistuksia voidaan pitää käyttöomaisuutena. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi samalla alalla tai lähialalla toimivan yhtiön osakkeet, yhtiön tuottaman hyödykkeen arvoketjussa olevan yhtiön osakkeet tai markkinointi- ja myyntiyhtiöiden osakkeet. Tyypillisin käyttöomaisuusosakkeiden tunnusmerkki on, että ne on hankittu

pitkäaikaiseen omistukseen ja niillä tavoitellaan jotain muuta kuin lyhyen aikavälin arvonnousuja tai osinkotuottoja. (HE 92/2004.)

Myös hallituksen esityksessä (HE 176/2008) tarkastellaan käyttöomaisuuden määritelmää. Esityksessä todetaan, että käyttöomaisuuden kriteeriksi on asetettu, että hyödykkeen tulee palvella verovelvollisen elinkeinotoimintaa. Hallituksen esityksen mukaan käyttöomaisuus eroaa pitkäaikaisista sijoituksista siten, että käyttöomaisuuden hankintameno kohdistuu verovelvollisen varsinaiseen suoritetuotantoon ja on sen kannalta välttämätön. Arvopapereita on luokiteltu käyttöomaisuudeksi muun muassa silloin, kun yhtiö on hankkinut ne lisätäkseen, helpottaakseen tai turvatakseen suoritteidensa menekkiä. Verovelvollinen voi myös hankkia arvopapereita tehdäkseen tuotannon tekijän hankkimisen edullisemmaksi tai varmemmaksi, ja tällaisetkin omistukset voidaan katsoa käyttöomaisuudeksi. Jos arvopaperit eivät mitenkään liity yhtiön toimintaan, ne luetaan verotuksessa henkilökohtaiseen tulolähteeseen tai sittemmin tämän poistuttua eräiltä yhteisöiltä, muuhun omaisuuteen.

Pelkästään elinkeinotoimintaa harjoittavien yhtiöiden osakkeiden omistamista ei itsessään katsota elinkeinotoiminnaksi. Jos yhtiön toiminta käsittää vain toisten yhtiöiden osakkeiden omistamista, sen ei katsota harjoittavan EVL 1 §:n mukaista elinkeinotoimintaa. Koska käyttöomaisuuden yksi tärkeimmistä määritelmistä on, että käyttöomaisuus palvelee yhtiön elinkeinotoimintaa, tällaisella sijoituksia hallinnoivalla holdingyhtiöllä ei voi olla elinkeinotoiminnan käyttöomaisuusosakkeita, eivätkä käyttöomaisuusosakkeiden luovutusta koskevat pykälät tule luovutustilanteissa sovellettavaksi. (Verohallinto, 2023b.)

4.4.1 Toiminnallinen yhteys

Jotta osakkeet olisivat verovelvollisen EVL 12 §:n mukaista käyttöomaisuutta, tulee yhtiöiden välillä olla toiminnallinen yhteys. Pelkästään osakkeiden omistaminen ei muodosta tällaista yhteyttä. Omistuksen lisäksi yhtiöiden välillä tulee olla muu elinkeinotoimintaan liittyvä yhteys, joka kytkee osakeomistuksen omistajayhtiön elinkeinotoimintaan. Usein tämä toiminnallinen yhteys muodostuu merkittävästä liiketoiminnasta yhtiöiden välillä. (Verohallinto, 2023b.)

Esimerkiksi tapauksessa KHO 2012:73 korkein hallinto-oikeus antoi päätöksen, joka korostaa toiminnallista yhteyttä. Tapauksessa A Oy myi omistamansa B Oy:n osakkeet vuonna 2006. A Oy oli ollut mukana perustamassa B Oy:tä vuonna 1998, minkä jälkeen A Oy myi liiketoimintansa B Oy:lle. A Oy oli vuoden 2006 myyntiin mennessä saanut B Oy:n perustamisen yhteydessä solmitun osakkuussopimuksen mukaisia rojaltituloja noin 236 000 euroa. Liiketoiminnallisesta yhteydestä kertoo se, että B Oy oli toiminut A Oy:n tätä tarkoitusta varten hankkimissa ja remontoimissa tiloissa, jotka A Oy vuokrasi B Oy:lle. A Oy oli myös vuokrannut B Oy:n työntekijöille asuntoja ja muutamana vuonna myös henkilöautoja yhtiölle. Kun B Oy oli aloittanut toimintansa, oli sillä ollut käytössä osin A Oy:n koneet ja kalusto. A Oy oli luovuttanut tuotantokoneensa ja -kalustonsa B Oy:n käyttöön kolmen ensimmäisen vuoden ajaksi veloituksetta. Vuonna 2001 B Oy oli sitoutunut maksamaan A Oy:lle kyseessä olevista koneista ja kalustosta yhteensä 410 000 markkaa. A Oy oli myös myöntänyt B Oy:lle lainoja, sekä taannut B Oy:n lainoja muille. Hallinnollisesta yhteydestä kertoo se, että A Oy:n ainoa osakkeenomistaja ja hallituksen jäsen oli toiminut myös B Oy:n toimitusjohtajana ja hallituksen jäsenenä koko osakkeiden omistamisen ajan.

Korkein hallinto-oikeus tuli siihen tulokseen, että edellä mainitun perusteella A Oy:tä oli pidettävä elinkeinotoimintaa harjoittavana yhtiönä ja B Oy:n osakkeet olivat toiminnallisen ja hallinnollisen yhteyden perusteella kuuluneet A Oy:n käyttöomaisuuteen. Näin ollen osakkeiden luovutukseen sovellettiin käyttöomaisuusosakkeiden luovutukseen sovellettavia EVL:n pykäläiä.

Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2012:74 tarkasteltiin myös toiminnallista ja hallinnollista yhteyttä yhtiöiden välillä. Tapauksessa A Oy oli omistanut 12,6 prosenttia C Oy:n osakkeista. A Oy oli myynyt omistamansa osuuden. A Oy:n pääosakas ja hallituksen puheenjohtaja B oli toiminut C Oy:ssä hallituksen jäsenenä ja konsulttina. A Oy:n liikevaihto koostui pörssiosakkeiden myynnistä saaduista tuloista (noin 325 000 euroa) ja C Oy:n maksamista konsulttitoiminnan palkkioista (8 000 euroa). B:n hallitus- ja konsulttityöskentelyn ei katsottu muodostavan A Oy:n ja C Oy:n välille sellaista toiminnallista yhteyttä, jonka perusteella C Oy:n osakkeet olisivat A Oy:n elinkeinotoiminnan

käyttöomaisuuteen kuuluvia. Osakkeiden katsottiin olevan A Oy:n liiketoimintaan kuulumatonta omaisuutta.

Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksissa korostuu se, että yhtiöiden välillä täytyy tapahtua tosiallista liiketoimintaa, jotta osakkeet voidaan katsoa myyjäyhtiön käyttöomaisuudeksi. KHO 2012:74 tapauksen kaltainen toiminta, jossa omistajayhtiön osakas konsultoi kohdeyhtiötä, vaikkakin omistajayhtiön nimiin, ja yhtiöiden välillä on hallinnollinen yhteys, ei ole katsottu olevan sellainen liiketoiminnallinen yhteys yhtiöiden välillä, että osakkeet voitaisiin katsoa käyttöomaisuuteen. Näin ollen pelkkä hallinnollinen yhteys yhtiöiden välillä ei ole tarpeeksi kattamaan käyttöomaisuuden määritelmän ehtoja, mutta osana laajempaa toiminnallista yhteyttä, hallinnollinenkin yhteys voidaan ottaa huomioon tarkasteltaessa käyttöomaisuuteen kuulumista. Tärkeintä on siis kokonaisvaltaisen arvioinnin ja useampien eri tekijöiden huomioon ottaminen.

Toiminnalliselle yhteydelle ei ole laissa määritelmää. Käytännössä käyttöomaisuusosakkeilta edellytettävä toiminnallinen yhteys tarkoittaa sitä, että omistaja- ja kohdeyhtiön välillä tulee olla varsin laajaa, merkittävää ja kestoaltaan usein pitkäaikaista liiketoimintaa. Jotta osakkeet voidaan katsoa käyttöomaisuuteen, tulee toiminnallisen yhteyden palvella osakkeiden omistajayhtiön omaa elinkeinotoimintaa joko välittömästi tai välillisesti. Hallinnollinen yhteys on esimerkiksi emoyhtiön edustaja tytäryhtiön hallituksessa. Se voidaan huomioida osana toiminnallista yhteyttä, mutta se ei yksinään tee osakeomistuksesta käyttöomaisuutta. (Verohallinto, 2023b.)

Konsernissa toiminnallinen yhteys voi muodostua myös tytäryhtiöiden kautta. Kohdeyhtiön osakkeet voidaan siis katsoa käyttöomaisuudeksi omistajayhtiön elinkeinotoiminnassa, vaikka kohdeyhtiön ja emoyhtiön välillä ei olisi suoraa välitöntä yhteyttä, jos toiminnallinen yhteys löytyy tytäryhtiöiden kautta. (Verohallinto, 2023b.)

Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2019:61 käsitellään konsernia ja käyttöomaisuusosakkeita. A-konserni toimi pääosin kustannusalalla ja sen emoyhtiö oli A Oy. Yhtiö oli verovuonna 2014 myynyt B Oy:n osakkeet, jotka A

Oy oli omistanut vuodesta 1986. A Oy:llä oli ollut 27 prosentin omistusosuus B Oy:n osakekannasta. B Oy:n pääasiallinen toiminta oli ollut messutoiminta. A Oy oli hankkinut osakkeet kotimaakunnan elinkeinoelämän tukemiseksi. Lisäksi osakkeiden hankinta oli liittynyt tytäryhtiöiden liiketoiminnan edistämiseen, koska B Oy järjesti myös kustannusalan messuja. Tytäryhtiöiden kautta välillisesti elinkeinotoiminnan edistämistä varten hankittujen osakkeiden katsottiin palvelevan A Oy:n elinkeinotoimintaa ja koska A Oy:n ja B Oy:n välillä katsottiin olevan toiminnallinen ja hallinnollinen yhteys, korkein hallinto-oikeus katsoi, että osakkeet kuuluivat A Oy:n käyttöomaisuuteen. Näin ollen osakkeiden luovutushinta oli A Oy:n verovapaata tuloa, kuten ehdot täyttävien käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksista säädetään.

Ratkaisusta tulee selkeäksi se, ettei toiminnallisen yhteyden tarvitse olla suoraan emoyhtiön ja kohdeyhtiön välillä. Riittää, jos toiminnallinen yhteys löytyy tytäryhtiöiden kautta. Tässä tapauksessa toiminnalliseksi yhteydeksi riitti se, että osakkeet oli osittain hankittu tytäryhtiöiden liiketoiminnan edistämiseksi. Myös se, että A Oy hankki B Oy:n osakkeita osittain siksi, että se edisti kotimaakunnan elinkeinotoimintaa, palveli A Oy:n toimintaa.

Näin ollen voidaan katsoa, että osakkeiden hankinta liittyi menekin lisäämiseen, turvaamiseen ja helpottamiseen, jotka on aiemmin kriteereiksi mainittu. KHO:n mukaan ei voitu myöskään katsoa, että A Oy:n omistamien B Oy:n osakkeiden hankkimisessa olisi ollut keskeisenä pyrkimyksenä A Oy:n harjoittaman liiketoimintana pidetyn arvopaperikaupan tai konsernin muuhun liiketoimintaan liittymättömän sijoitustoiminnan harjoittaminen. Näin ollen korkein hallinto-oikeus tuli siihen tulokseen, että B Oy:n osakkeet olivat pääasiallisesti palvelleet A Oy:n elinkeinotoimintaa välillisesti edistävää tarkoitusta.

4.4.2 Elinkeinotoimintaan liittyminen

Korkein hallinto-oikeus on vuonna 2024 julkaissut kolme uutta vuosikirjapäätöstä käyttöomaisuusosakkeisiin liittyen. Vuosikirjapäätöksissä käyttöomaisuusosakkeiden arvioinnissa päätekijäksi nousee osakkeiden liittyminen luovuttajan elinkeinotoimintaan. Seuraavaksi käymme läpi kolme uutta vuosikirjapäätöstä ja

myöhemmin luvussa 7 arvioimme niiden merkitystä osakeyhtiöiden verosuunnittelun näkökulmasta.

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksessä KHO 2024:41 käsiteltiin vuonna 2008 perustetun A Oy:n omistamien osakkeiden käyttöomaisuusluonnetta. Yhtiöllä oli ollut viisi osakasta, jotka olivat sukua toisilleen, ja samojen henkilöiden omistama B Oy oli jakautunut Kiinteistöyhtiö C:ksi ja kuljetusalan yritys D Oy:ksi. Vuonna 2008 A Oy hankki D Oy:n koko osakekannan osakevaihdolla osakkaina olleilta henkilöitä. Tämän jälkeen A Oy oli yli kymmenen vuoden ajan tarjonnut D Oy:lle ja Kiinteistöyhtiö C:lle taloushallinnon- ja muita hallinnollisia palveluja. Nämä palvelut oli tuottanut A Oy:n talousjohtaja, joka ei kuulut yhtiön osakkaisiin. A Oy oli myös tarjonnut D Oy:lle lyhytaikaisia lainoja asiakasprojektien rahoittamista varten. Tapauksessa korkein hallinto-oikeus arvioi, olivatko D Oy:n osakkeet palvelleet A Oy:n elinkeinotoimintaa siten, että osakkeet katsottaisiin täyttävän EVL 6 b ja 12 §:ssä tarkoitetun käyttöomaisuuden määritelmän. (KHO 2024:41.)

Korkein hallinto-oikeus katsoi A Oy:n D Oy:lle tarjoaminen palvelujen ja D Oy:n aseman A Oy:n omistamana tytäryhtiönä perusteella, että D Oy:n osakkeet olivat hankittu A Oy:n pitkäaikaiseen omistukseen ja ne palvelivat A Oy:n elinkeinotoimintaa. A Oy:n holdingyhtiöluonnetta puolsi KHO:n mukaan osakevaihdon takia henkilöosakkaiden välittömän omistuksen muuttuminen välilliseksi. Kuitenkin KHO katsoi, että konserniin perustuvalle omistusrakenteelle oli liiketoiminnalliset perusteet. Päätöksen mukaan vakiintuneesti useiden vuosien ajan toimineelle konsernirakenteelle oli nähtävillä johtamiseen, riskien hallintaan ja rahoituksen järjestämiseen liittyviä perusteita. Näin ollen KHO ei katsonut, että konsernirakenne olisi palvelut vain sijoitusten hallinnointia. Näiden seikkojen perusteella osakkeet oli katsottava A Oy:n elinkeinotoiminnan käyttöomaisuuteen.

Oikeusneuvos Tero Leskinen oli KHO:n enemmistön kanssa tästä asiasta eri mieltä. Perusteluissaan Leskinen mainitsee muun muassa sen, että A Oy:n liiketoiminnan liikevaihto oli suhteellisen pieni ja se oli kertynyt lähes kokonaan D Oy:ltä. A Oy:n kaupparekisteriin ilmoitettuna toimialana oli toimia konsernin emoyhtiönä ja hoitaa konserniyhtiön hallintoa. Tämän lisäksi yhtiö voi omistaa ja hallita kiinteää ja irtainta

omaisuutta ja käydä arvopaperikauppaa. A Oy oli myös tarjonnut hallintopalveluja vain D Oy:lle ja A Oy:n osakkaiden omistamalle Kiinteistöyhtiö C:lle. A Oy ja D Oy noudattivat yhtiöiden välillä yleensä markkinaehtoperiaatetta, mutta A Oy oli myös antanut lyhytaikaisia korottomia lainoja D Oy:lle. Näiden seikkojen perusteella Lehtinen katsoi, että A Oy oli luonteeltaan holdingyhtiö, jonka kautta oli järjestetty sukuomisteisen yhtiön omistus, eikä sillä näin ollen voinut olla elinkeinotoimintaan liittyviä käyttöomaisuusosakkeita. (KHO 2024:41.)

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen ja hallintoneuvos Lehtisen eriävän mielipiteen perusteluista voimme päätellä, että raja elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön ja holdingyhtiön välillä voi olla häilyvä. A Oy:llä ja D Oy:llä oli tapauksessa kieltämättä liiketoiminnallinen ja hallinnollinen yhteys, mutta tärkeimmäksi tekijäksi tapauksessa nousi elinkeinotoiminnan harjoittaminen. Koska tälle ei ole laissa määritelmää, voi olla hankala arvioida, milloin yhtiö näyttyy tosiasiallisesti harjoittavan elinkeinotoimintaa ja milloin sitä pidetään sijoituksia passiivisesti hallinnoivana holdingyhtiönä.

Samantapainen tapaus, mutta erilainen lopputulema on korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksessä 2024:42. Tapauksessa C ja D omistivat arkkitehtipalveluja tarjoavan B Oy:n koko osakekannan sekä A Oy:n osakekannan. A Oy oli vuonna 2014 hankkinut B Oy:n koko osakekannan osakevaihdoilla. A Oy:n toiminta käsitti arvopaperikaupan harjoittamista, jonka lisäksi se tarjosi B Oy:lle toimitusjohtajan palveluja sekä talous- ja palkkahallinnon palveluja. Näitä palveluja tuotti kaksi A Oy:n osakkaisiin kuulumatonta työntekijää. A Oy:n liikevaihdosta vuosina 2017–2021 noin 80 prosenttia oli kertynyt muista kuin B Oy:ltä saaduista tuotoista. Asiassa korkein hallinto-oikeus arvioi B Oy:n osakkeiden A Oy:n elinkeinotoiminnan palvelemista sekä niiden käyttöomaisuusluonnetta. (KHO 2024:42.)

KHO:n perusteluissa pohdittiin seikkoja, jotka puoltavat B Oy:n osakkeiden olevan A Oy:n elinkeinotoiminnan käyttöomaisuutta ja toisaalta seikkoja, jotka ovat tätä vastaan. A Oy:n elinkeinotoiminnan palvelemista puolsi muun muassa se, että A Oy oli veloittanut B Oy:tä tarjoamistaan palveluistaan, joita oli tuottanut A Oy:n osakkaisiin kuulumattomat henkilöt. A Oy omisti myös kokonaan tytäryhtiö B Oy:n

ja osakkeet oli omistettu pitkän aikaa. Toisaalta, koska ennakkoperintälain 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan toimitusjohtajan palkkio on toimitusjohtajana toimivan henkilön palkkaa, ei pelkästään toimitusjohtajan palveluiden tarjoaminen osoita B Oy:n osakkeiden käyttöomaisuusluonnetta A Oy:n elinkeinotoiminnassa. (KHO 2024:42.)

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan käyttöomaisuutta vastaan puoltavia seikkoja oli tapauksessa enemmän. A Oy:n taseen koostuminen B Oy:n osakkeiden lisäksi merkittävän määräisestä vaihto-omaisuudesta, osakaslainasaamisista, muista saamisista ja rahavaroista, sekä yhtiön liikevaihdon koostuminen noin 80-prosenttisesti muusta kuin B Oy:ltä saaduista tuloista, eivät puoltaneet osakkeiden käyttöomaisuusluonnetta. Osakevaihdolla muodostetulle konsernirakenteelle ei myöskään katsottu olevan liiketoiminnallisia syitä ja se oli lähinnä muodostettu osakkeenomistajien sijoitusten hallinnointia varten. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että käyttöomaisuusluonteen vastaisia seikkoja oli tapauksessa enemmän, eikä B Oy:n osakkeiden katsottu olevan A Oy:n käyttöomaisuutta, vaan EVL 12 §:n mukaista muuta omaisuutta. (KHO 2024:42.)

Tapauksissa selkeänä erona on osuus omistajayhtiön liikevaihdosta, joka muodostuu omistettavalle yhtiölle tuotettavista palveluista. Näin ollen tapauksissa tärkeäksi noussut omistajayhtiön elinkeinotoiminnan palveleminen toteutuu selkeästi paremmin KHO 2024:41 tapauksessa. Liiketoiminnallinen yhteys oli tapauksessa niin suuri, että se muodosti suurimman osan omistajayhtiön liikevaihdosta, vaikkakin se oli kokonaisuudessa suhteellisen pieni.

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätös 2024:43 on myös hyvä esimerkki elinkeinotoiminnan käyttöomaisuusosakkeiden arvioinnista. Kyseissä tapauksessa A Oy oli A-konsernin emoyhtiö. Muiden lisäksi konserniin kuului teräsliiketoimintaa harjoittanut C Oy. Vuoden 2019 lopussa A Oy oli ostanut B Oyj:n osakekannasta 12,33 prosenttia, tullen näin B Oyj:n suurimmaksi osakkeenomistajaksi. B Oyj harjoitti valmistustoimintaa. Osakekauppojen jälkeen C Oy myi teräslevyjä B Oyj:n valmistustoimintaan. C Oy osti vuonna 2020 D Oy:n koko osakekannan ja E Oy:n teräspalveluliiketoiminnan. D Oy myi myös teräslevyjä B Oyj:lle. Vuonna 2021 C Oy osti teräspalvelukeskus F Oy:n koko osakekannan. Vuonna 2021 A Oy oli

luovuttanut hankkimiaan B Oyj:n osakkeita. Korkein hallinto-oikeus arvioi asiassa, oliko B Oyj:n osakkeet A Oy:n elinkeinotoiminnan käyttöomaisuusosakkeita. (KHO 2024:43.)

A-konserni oli toteuttanut teräsliiketoimintansa laajentamista yrityskauppojen avulla. KHO:n mukaan B Oyj:n osakkeiden hankinnan katsottiin tukevan A-konsernin liiketoiminnan laajentamista. Tätä seikkaa puolsi se, että A-konsernin yhtiöt olivat myyneet teräslevyjä B Oyj:lle ja että B Oyj oli A-konsernin teräsliiketoiminnan lähialalla toimiva yhtiö. Vuoden 2019 osakehankinnan jälkeen A Oy oli B Oyj:n suurin osakkeenomistaja, joten sillä oli merkittävät vaikutusmahdollisuudet B Oyj:n toiminnan kehittämiseen. Myös 2021 osakeluovutuksen jälkeen A Oy säilytti suurimman osakkeenomistajan asemansa. (KHO 2024:43.)

Kuten aiemmin mainittua, käyttöomaisuutta voivat olla niin sanotut strategiset osakeomistukset. Korkein hallinto-oikeus katsoi vuosikirjapäätöksessään, että B Oyj:n osakkeet olivat A Oy:n elinkeinotulon verottamisesta annetun lain esitöissä tarkoitettu strateginen sijoitus. Näin ollen B Oyj:n osakkeet kuuluivat A Oy:n elinkeinotoiminnan käyttöomaisuuteen, joten niiden luovutuksesta saatu luovutusvoitto oli A Oy:n verotuksessa verovapaata tuloa ja luovutustappio vähennyskelvotonta menoa.

Korkein hallinto-oikeus käytti kaikissa vuoden 2024 vuosikirjapäätöksen perusteluissaan perusteluna muun muassa sitä, että eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistamisen jälkeen osakkeiden käyttöomaisuusosakkeiden luonnetta arvioitaessa on annettava painoarvoa sille, miten osakkeet ovat palvelleet ja edistäneet omistajayhtiön elinkeinotoimintaa. Kuten aiemmin käydyistä oikeustapauksista tiedämme, aiemmin painoarvoa on annettu enemmän sille, millainen liiketoiminnallinen ja hallinnollinen yhteys yhtiöiden välillä on vallinnut.

Tämä linjaus näkyy vahvasti korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksissä. Vaikka käyttöomaisuuden määritelmää ei olekaan uudistuksessa muutettu, on oikeustapauksissa nähtävissä muutos käyttöomaisuusosakkeiden arvioinnissa painotetuilla seikoilla. Sinänsä tämä on linjassa uudistuksen kanssa, koska kuten sanottua, uudistuksen jälkeen hyödykkeen omaisuuslajia arvioitaessa jaottelu EVL:n

ja TVL:n mukaisesti verotettavan omaisuuden välillä on siirtynyt omaisuuslajien väliseksi jaotteluksi. Muuhun omaisuuteen voi kuulua elinkeinotoimintaan kuulumatonta omaisuutta.

Uusien vuosikirjapäätösten perusteluissa todetaan, että aiemmin korkein hallinto-oikeus on arvioinut EVL- tai TVL-tulolähteeseen kuulumista hallinnollisen ja toiminnallisen yhteyden perusteella. Nyt kun tulolähdejako on poistettu, ja muuhun kuin EVL-tulolähteeseen tai MVL-tulolähteeseen kuuluvaa toimintaa verotetaan EVL:n mukaan, osakkeiden arvioinnissa täytyy painottaa sitä, miten ne palvelevat ja edistävät omistajayhtiön elinkeinotoimintaa. Elinkeinotoimintaa palvelevaksi osakkeet voidaan katsoa mm. silloin, kun ne on hankittu edistämään, helpottamaan tai turvaamaan omistajayhtiön palveluiden tai tuotteiden menekkiä. Lisäksi mainitut strategiset osakeomistukset voivat palvella omistajayhtiön liiketoimintaa. Näitä ovat esimerkiksi samalla alalla tai lähialalla toimivan yhtiön osakkeet. (mm. KHO 2024:43.)

Korkein hallinto-oikeus on myös maininnut perusteluissaan selventävästi elinkeinotoiminnan merkityksestä. Koska elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä on muun muassa voiton tavoittelu ja riskin ottaminen, yhtiön suoritteiden tai palveluiden menekin lisäämiseksi, helpottamiseksi tai turvaamiseksi ostetut osakkeet voivat olla omistajayhtiön käyttöomaisuutta. Tämä pätee myös siinä tapauksessa, että liiketoiminnan laajentamista tai menekin lisäämistä koskevat tavoitteet eivät toteutuisikaan ollenkaan tai kokonaisuudessaan. (KHO 2024:43.) Tästä pääteltynä, edelleen on tärkeää se, mitä varten hyödyke on hankittu, ei välttämättä se, mitä hyödykkeen hankinnasta lopulta aiheutuu.

Tätä tulkintaa elinkeinotoiminnasta painottaa myös klassinen oikeustapaus Dodge v. Ford Motor Co. (1919). Oikeustapauksessa Michiganin korkein oikeus linjasi, että tärkeintä liiketoiminnan periaatteessa on, että yhtiön johto tekee päätökset vilpittömässä mielessä. Vaikka jotkin päätökset voivat johtaa yhtiön kannalta huonoihin lopputulemiin, johtoa ei voi asettaa vastuuseen, jos motivaatio päätöksen takana on ollut oikea ja perusteltu. Oikeustapauksesta johdettu periaate tunnetaan nimellä ”business judgement rule”. Tämän periaatteen kautta osaksi elinkeinotoimintaa voidaan lukea myös toiminta, joka ei välttämättä ole tuottavaa ja

on siten ristiriidassa osakeyhtiöiden päätehtävän (voiton tuottaminen osakkeenomistajille) kanssa.

4.4.3 Vaihto-omaisuuden ja käyttöomaisuuden rajanvetoa

Kuten aiemmin on todettu, EVL 12 §:n mukaan vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tarkoitetut kauppatavarat, raaka-aineet, puolivalmisteet ja muut hyödykkeet sekä elinkeinotoiminnassa kulutettaviksi tarkoitetut poltto- ja voiteluaineet ja muut tarvikkeet. Hankaluuksia tulkinnessa voi kuitenkin tulla vaihto-omaisuuden ja käyttöomaisuuden välillä, koska osakkeet voivat olla myös vaihto-omaisuutta, vaikka omistaja- ja kohdeyhtiön välillä on toiminnallinen ja hallinnollinen yhteys. Toinen yhdistävä tekijä näiden omaisuuslajien välillä on se, että myös vaihto-omaisuusosakkeet voivat olla omistuksessa varsin pitkän ajan ennen niiden luovuttamista.

Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2017:44 käytiin rajanvetoa vaihto-omaisuusosakkeen ja käyttöomaisuusosakkeen välillä. A Oy oli käynnistänyt ja kehittänyt tuulivoimahankkeita. A Oy:n tarkoituksena oli, että hankkeisiin saataisiin mukaan ulkopuolinen kumppani, jonka asiantuntemuksella ja rahoituksella hankkeet saadaan rakennus- ja tuotantovaiheeseen, koska A Oy:llä ei itsellään ollut tähän vaadittavia pääomia. Vuosina 2012–2014 A Oy perusti kutakin hanketta varten yhtiön: X Oy:n, Y Oy:n ja kuusi muuta hankekehitysyhtiötä. Syksyllä 2014 A Oy oli myynyt X Oy:n ja Y Oy:n osakekannat. KHO katsoi A Oy:n perustaneen X Oy:n ja Y Oy:n myydäkseen uusiutuviin energialähteisiin perustuvia osakeyhtiöiden muodossa harjoitettuja hankkeita. Osakkeet eivät olleet pysyvään käyttöön tarkoitettuja arvopapereita. Näin ollen X Oy:n ja Y Oy:n osakkeet olivat A Oy:n elinkeinotoiminnan vaihto-omaisuutta. KHO ei katsonut tarpeelliseksi arvioida omaisuuslajia toisin vain sillä perusteella, että A Oy:n toimitusjohtaja ja muut yhtiön johtohenkilöt toimivat myös X Oy:n ja Y Oy:n hallinnossa. A Oy omisti myös 91 prosenttia Z Oy:n osakekannasta ja Z Oy myi sekä konsernin ulkopuolisille tekijöille että hankekehitysyhtiöille tuulivoima-, sähköasema- ja voimajohtoprojekteihin liittyviä palveluita. KHO:n päätöksessä tämä ei ollut sellainen seikka, jonka takia omaisuuslajia olisi tullut arvioida toisin. Näin ollen osakkeiden myynnistä saadut

luovutushinnat olivat veronalaisia vaihto-omaisuuden luovutusvoittoja A Oy:n verotuksessa.

KHO:n päätöksessä (KHO 1984-B-II-524) kyseessä oli rakennusliike A Oy, joka omisti enemmistön B Oy:n osakkeita. B Oy:n toimialana oli omistaa ja hallita kiinteistöjä ja osakkeita, sekä hallita ja vuokrata huoneistoja ravintola- ja majoitustoimintaa sekä muuta siihen liittyvää liiketoimintaa varten. B Oy oli ostanut A Oy:ltä sen rakentaman yhden kiinteistöosaakeyhtiön ja yhden asunto-osaakeyhtiön osakkeita. A Oy oli käsitellyt B Oy:n osakkeet kirjanpidossaan käyttöomaisuutena. A Oy oli omistanut B Oy:n osakkeita yli 5 vuotta. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että kun A Oy myi omistamansa B Oy:n osakkeet, ne olivat A Oy:n vaihto-omaisuutta ja myynnistä saadut tulot olivat veronalaisia. Näin ollen vaihto-omaisuuden omistaminen B Oy:n kautta ei muuttanut päätöksessä esillä olleissa olosuhteissa A Oy:n omistamia B Oy:n osakkeita käyttöomaisuudeksi.

4.5 Muu omaisuus

Elinkeinoverolain 12 a §:n mukaan muuta omaisuutta ovat varat, joita ei ole luettava elinkeinotoiminnan rahoitus-, vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen. Näin ollen yhtiöillä, jotka kuuluvat tulolajiuudistuksen piiriin, muun omaisuuden omaisuuslaji kattaa omaisuuden, joka ei täytä minkään edellisen omaisuuslajin määritelmää. Tyypillisesti tähän omaisuuslajiin kuuluu esimerkiksi ennen tulolähdeuudistusta henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuulunut omaisuus tai omaisuus, joka ei palvele yhtiön elinkeinotoimintaa tai jota ei käytetä yhtiön tulonhankkimistoiminnassa. Tällaisia tulonhankkimistoimintaan kuulumattomia hyödykkeitä voisivat olla esimerkiksi yksityiskäytössä ilman käypää vastiketta olevat hyödykkeet. (Verohallinto, 2022a.)

Aiemmin henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuulunut omaisuus voi kuulua myös muuhun omaisuuslajiin kuin muuhun omaisuuteen. Hyödyke voi kuitenkin kuulua vain yhteen omaisuuslajiin kerrallaan ja kuhunkin omaisuuslajiin voi sisältyä vain sellaista omaisuutta, joka vastaa kyseisen omaisuuslajin elinkeinoverolaissa säädettyä määritelmää. (Verohallinto, 2022a.)

4.6 Omaisuuslajin muuttuminen

Omaisuuslajin määrittelyssä ratkaisevaa on yleensä se, mihin tarkoitukseen hyödyke on tarkoitettu. Kuten tutkielmassa on aiemmin lyhyesti mainittu, voi omaisuuslaji vaihtua hyödykkeen omistusaikana. Tähän voi johtaa niin yrityksen toiminnan muuttuminen kuin myös hyödykkeen käyttötarkoituksen muuttuminen. Elinkeinoverolaissa ei kuitenkaan ole nimenomaisia säännöksiä siitä, milloin hyödykkeen omaisuuslaji muuttuu (Verohallinto, 2022a).

Löytääksemme vastauksen kysymykseen milloin omaisuuslaji muuttuu, täytyy tutkia oikeustapauksia. KHO:n vuosikirjapäätöksessä (KHO 2010:50) käsiteltiin sitä, voiko hyödyke säilyttää omaisuuslajinsa senkin jälkeen, kun sen käyttötarkoitus on muuttunut. Tapauksessa A Oy oli myynyt vuonna 2005 käyttöomaisuuteen kirjattuja B Oy:n ja C Oy:n osakkeita. A Oy oli omistuksen alusta tukenut B Oy:n ja C Oy:n käyttöomaisuuden hankintaan liittyvää toimintaa, koska yhtiöt eivät olleet siihen taloudellisesti itse pystyneet. Myöhemmin molempien yhtiöiden liiketoiminta oli kehittynyt niin, etteivät ne enää vuodesta 2000 lähtien olleet tarvinneet A Oy:n apua toiminnassaan. A Oy:n hallituksen jäsen oli toiminut myös toimitusjohtajana sekä B Oy:ssä että C Oy:ssä.

Toiminnallisen yhteyden yhtiöiden välillä katsottiin katkenneen siis vuonna 2000. Viimeinen tuotantokoneiden vuokrausta koskeva sopimus oli päättynyt vuonna 1999. Kun A Oy verovuonna 2005 myi osakeomistuksiaan, KHO katsoi, että osakeomistukset eivät olleet säilyttäneet käyttöomaisuusluonnettaan toiminnallisen yhteyden katkeamisesta myyntihetkeen, eikä osakkeita voitu luovuttaa verovapaasti. Sen sijaan KHO katsoi, että osakkeet kuuluivat yhtiön muuhun toimintaan.

Vaikka laki ei sisällä säännöksiä omaisuuslajin muuttumisesta, KHO:n päätöksestä voidaan päätellä, etteivät osakkeet säilytä esimerkiksi käyttöomaisuusluonnettaan ainakaan viittä vuotta osakkeiden käyttötarkoituksen muuttumisen jälkeen. Sitä, voivatko osakkeet säilyttää käyttöomaisuusluonteensa vähemmän kuin viisi vuotta, ei voida oikeustapauksen perusteella sanoa. Omaisuuslajin säilymiselle ei siis voida asettaa tarkkoja aikarajoja.

KHO:n päätöksessä (KHO 2019:129) käsiteltiin osakkeiden omaisuuslajin säilymistä jakautumisen yhteydessä. D Oy oli omistanut 51 prosenttia B Oy:n osakkeista ja ne olivat kuuluneet D Oy:n käyttöomaisuuteen. D Oy:n kokonaisjakautumisessa 1.2.2016 osakkeet siirtyivät A Oy:lle, jonka päätoimialana oli vuokraustoiminnan harjoittaminen. A Oy:tä verotettiin pääosin tuloverolain mukaan. B Oy jakautui 1.10.2016 liiketoimintaa harjoittavaan C Oy:öön ja kiinteistöyhtiö F Oy:öön. A Oy myi omistamansa C Oy:n osakkeet H Oy:lle 1.2.2017.

Koska D Oy:n jakautumiseen sovellettiin jatkuvuusperiaatetta, KHO katsoi, ettei jakautuminen aiheuttanut muutosta A Oy:lle siirrettävien varojen omaisuuslajeihin. Lisäksi asiassa painoi jakautumisen 1.2.2016 ja luovutuksen 1.2.2017 välinen lyhyt aika. Vaikka A Oy harjoittikin lähinnä tuloverolain mukaista toimintaa, C Oy:n osakkeiden katsottiin säilyttäneen käyttöomaisuusluonteensa ja niistä saatu luovutushinta oli A Oy:n elinkeinotoiminnan tulolähteen verovapaata tuloa.

KHO:n päätöksen perusteella jakautumisessa sovellettava jatkuvuusperiaate tarkoittaa osakkeiden siirtyessä vastaanottavalle yhtiölle sitä, ettei osakkeiden omistusaika katkea, eikä se aiheuta muutoksia osakkeiden omaisuuslajiin. Osakkeet siis voivat säilyttää käyttöomaisuusluonteensa vastaanottavan yhtiön verotuksessa jonkin aikaa myös jakautumisen jälkeen. Tarkkaa aikarajaa tällekin tilanteelle ei voida kuitenkaan asettaa.

5 OSAKKEEN HANKINTAMENON MÄÄRÄYTYMINEN

Hyödykkeen hankintamenuon kuuluvat kulut hyödykkeen hankkimisesta tai valmistamisesta (Kukkonen & Walden, 2014). Näin ollen osakkeen hankintamenuo koostuu yleensä osakkeen hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista. EVL 14 § 1 momentin mukaan *vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden hankintamenuo on hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta johtuneiden välittömien menojen määrä. Hankintamenuo luetaan lisäksi kirjanpitolain 4 luvun 5 §:n tai mainitun lain 7 a luvun 1 §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla hyödykkeen hankintamenuo kirjanpidossa luetut välilliset menot ja korkomenot. Vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden hankintamenuon määrittely on siis yhdenmukaista.*

Rahoitusomaisuuden hankintamenuon määrittelylle ei ole omaa lainkohtaansa. EVL 8 §:n 1 kohdassa kuitenkin säädetään, että rahoitusomaisuuden, kuten myös vaihto-, sijoitusomaisuuden ja muun omaisuuden hankintamenuot ovat vähennyskelpoisia eriä. Verohallinnon ohjeen mukaan rahoitusomaisuuden hankintamenuo määritellään todellisen hankintamenuon mukaan yksilöllisesti (Verohallinnon ohje, 2020a)

EVL 14 §:n 2 momentin mukaan verovelvollisella verovuoden lopussa oleva vaihto-omaisuus arvostetaan oletuksella, että samanlaiset hyödykkeet katsotaan luovutetuksi tai kulutetuksi siinä järjestyksessä kuin ne on hankittu. Tästä voidaan poiketa, jos verovelvollinen näyttää toisin. Näin ollen vaihto-omaisuuteen sovelletaan pääsääntöisesti verotuksessa First In First Out -menetelmää. Samoin arvo-osuudet katsotaan luovutetuksi siinä järjestyksessä, jossa ne on hankittu, ellei verovelvollinen muuta näytä (EVL 14 §:n 3 momentti).

Välittömillä menoilla tarkoitetaan esimerkiksi hyödykkeen raaka-aineita, valmistukseen käytettyä energiaa, kuljetuskustannuksia, rahteja, tulleja, satamamaksuja ja huolintamenuoja (Malmgren & Myrsky, 2014). Hankintamenuo kuuluvat pääsääntöisesti kaikki välittömät menot, jotka aiheutuvat siitä, että hyödyke saadaan käyttövalmiiksi. Näitä menoja ei saa vähentää vuosikuluna, vaan ne on aktivoitava hyödykkeen hankintamenuo. (Tikka ym. 2000.)

Hyödykkeen ollessa osake, hankintamenoon kuuluvia välittömiä menoja ovat muun muassa osakkeiden kauppahinta, mahdolliset kauppahinnan oikaisuerät, osakkeiden hankintaan liittyneet asianajokulut, mahdollisesti asiantuntijapalkkiot sekä varainsiirtovero ja vastaavat kulut. Näitä kuluja ei olisi syntynyt ilman osakkeiden hankintaa, joten ne ovat osakkeiden välittömiä kuluja. (Tikka ym. 2000.)

5.1 Asiantuntijamenot osana osakkeiden hankintamenoa

Yhtiön hankkimien toisen yhtiön osakkeiden hankintamenoon voidaan tietyissä tapauksissa aktivoida asiantuntijamenoja (Tikka ym. 2000). Asiantuntijamenojen tarkastelussa on tärkeää arvioida, liittyvätkö ne EVL 14 §:ssä tarkoitettu osakkeiden hankintaan. Toinen vaihtoehto näiden kulujen käsittelylle on niiden vähentäminen vuosikuluina EVL 7 §:n ja 22 §:n nojalla.

Tarkastelussa on tärkeää arvioida sitä, liittykö meno osakkeiden hankintaan. Osakkeiden hankintaan liittyväksi menoksi katsotaan sellainen meno, jonka suorittamisella on ollut tarkoitus edistää tiettyjen osakkeiden hankintaa. Tällöin meno saadaan aktivoida kyseisten osakkeiden hankintamenoon. Luonteenomaista näille menoille on se, ettei niitä olisi suoritettu ilman osakkeiden hankintaa. Tällöin meno on EVL 14 §:n mukainen osakkeiden hankintaan liittyvä välitön meno. (Verohallinto, 2020b.)

Myös kirjanpidossa tällaiset menot voidaan aktivoida hankintamenoon. Näin ollen kirjanpidon ja verotuksen kohtelu on tässä tapauksessa yhdenmukainen. Kirjanpitolautakunnan lausunnossa 1942/2015 todetaan, että ilman osakehankintaa toteutumatta jäävät osakehankinnasta johtuvat menot, kuuluvat osakkeiden hankintamenoon KPL 4:5.1 §:n nojalla.

Yleisten seikkojen selvittämisestä johtuneet asiantuntijakulut ovat yleensä vähennettävä vuosikuluina. Tällaisia voisi olla esimerkiksi suunnittelu toiminnan laajentamisesta uudelle markkinalle, jonka selvittämiseen käytetään asiantuntijan apua. Jos varsinainen laajentuminen toteutetaan esimerkiksi hankkimalla toisella markkinalla toimivan yrityksen osakekanta, voi juuri osakekannan hankintaan liittyvien asiantuntijakulujen vähentämiseen tulla sovellettavaksi EVL 14 §, jolloin

ne ovat osakkeiden hankintamenoon aktivoitavia menoja. Näiden kahden eri käsittelytavan arviointi tapahtuu aina tapauskohtaisesti verovelvollisen selvityksen avulla ja kokonaiskuvan perusteella. (Verohallinto, 2020b.)

Läheisesti osakkeiden hankintaan liittyvien asiantuntijamenojen katsotaan pääsääntöisesti siis kuuluvan osakkeiden hankintamenoon, jollei verovelvollinen muuta luotettavasti todista. Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksessä KHO 2004:93 osakevaihdon valmisteluun ja toteuttamiseen liittyvät asiantuntijamenot katsottiin kuuluvan osaksi osakkeiden hankintamenoa, eikä hankkiva yhtiö saanut vähentää näitä menoja vuosikuluina. Päätöksessä arvioitiin myös sitä, oliko kirjanpidollisella ratkaisulla jaksotuksesta vaikutusta asiantuntijamenojen jaksottamiseen verotuksessa.

KHO:n tapauksessa 2004:93, X Oyj ja Y ABp olivat yhdistyneet EVL 52 f §:n mukaisella osakevaihdolla vuonna 1999. X Oyj oli hankkinut koko Y ABp:n osakekannan ja antanut Y ABp:n osakkeenomistajille vastikkeena uusia liikkellelaskemiaan osakkeita. Päätöksessä katsottiin, ettei ulkopuolisille asiantuntijoille maksettuja palkkioita ja muita yhdistymisestä aiheutuneita menoja voitu vähentää X Oyj:n vuosikuluna. KHO:n mukaan niitä ei voitu vähentää vuosikuluna vain sillä perusteella, että ne oli kirjanpidossa käsitelty niin. A Oyj ei myöskään esittänyt, että menot olisivat liittyneet johonkin muuhun kuin Y ABp:n osakkeiden hankintaan. Perusteluissa todettiin myös, että kun yhtiön suunnittelema hankinta oli toteutunut, oli syytä olettaa, että yhtiölle on aiheutunut nimenomaan läheisesti osakkeiden hankintaan liittyviä menoja. Tämän takia asiantuntijamenot oli luettava osaksi osakkeiden hankintamenoa.

Tärkeää asiantuntijamenojen vähennyskelpoisuutta arvioidessa on ensinnäkin kohdistaa menot oikealle verovelvolliselle. Toisaalta pohdittavaksi tulee, onko meno luonteeltaan EVL 7 §:n mukainen vähennyskelpoinen meno. Oikealle verovelvolliselle kohdistamisessa tärkeintä on arvioida sitä, kenen tulonhankkimista tai säilyttämistä menon suorittaminen on ensisijaisesti edistänyt. Osakkeiden luovutukseen tai sen valmisteluun liittyvissä asiantuntijapalkkioissa ne edistävät ensisijaisesti osakkeen luovuttajan tulonhankintaa. Tällaisissa tapauksissa asiantuntijamenot kohdistetaan siis osakkeita luovuttavan osakkaan menoksi, ei

niinkään kohdeyhtiön menoksi. Pääsääntöön on olemassa myös poikkeuksia julkisesti noteerattujen kohdeyhtiöiden kohdalla. (Verohallinto, 2020b.)

Verotusmenettelylain (VML) 29 §:ssä säädetään peittelystä osingosta. VML 29 §:n 1 momentin mukaan peitelty osinko on osakkaan osakeyhtiöltä saama rahanarvoinen etu, jonka osakas tai tämän omainen saa osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun takia tai vastikkeetta. Jos osakeluovutuksen kohteena oleva yhtiö suorittaa osakkaan puolesta osakkaalle kohdistettavia asiantuntijamenoja, täytyy tilanteessa tarkastella, tulevatko sovellettavaksi säännökset peittelystä osingosta. (Verohallinto, 2020b.)

Asiantuntijamenot on tärkeää kohdistaa oikealle yhtiölle myös esimerkiksi konsernin sisällä. Asiantuntijamenot täytyy vähentää sen yhtiön tulosta, jonka tulonhankintaa ne ovat ensi sijassa ja välittömästi edistäneet. Jos toinen konsernin yhtiö suorittaa toiselle konsernin yhtiölle kuuluvia menoja, sen tulee veloittaa ne siltä yhtiöltä, jonka tulonhankkimismenoja ne tosiasiallisesti ovat. Jos näin ei tehdä, menoja ei voida katsoa ne suorittaneen yhtiön verotuksessa EVL 7 §:n mukaisiksi vähennyskelpoisiksi menoiksi. (Verohallinto, 2020b.)

Koska asiantuntijamenoista ei ole verolainsäädännössä erikseen säädetty, asiantuntijamenojen vähennyskelpoisuutta arvioidaan vähennyskelpoisuutta koskevien yleissäännösten EVL 7 §:n ja EVL 16 §:n 2 kohdan pohjalta. Koska EVL 7 §:n mukaan vähennyskelpoisia menoja ovat tulon säilyttämisestä ja hankkimisesta johtuneet menot, ovat asiantuntijamenot luonteeltaan vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnan menoja silloin kun ne edistävät yhtiön elinkeinotoiminnan tulolähteen tulohankkimistoimintaa. (Verohallinto, 2020b.)

Elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 16 §:n 2 kohdassa rajataan vähennyskelpoisuutta niin, että verovapaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot jäävät osittain sen ulkopuolelle. Tällöin vähennyskelpoista on vain verovapaan tulon ylittävä osa menoista. Jos asiantuntijamenot kohdistuvat siis verovapaana luovutettavien osakkeiden hankintaan, ne ovat vähennettävissä vain verovapaan tulon määrän ylittävän määrän osalta.

Korkein hallinto-oikeus on ottanut kantaa asiantuntijamenojen vähennyskelpoisuuteen EVL 16 §:n 2 kohdan osalta vuosikirjapäätöksessään KHO 2012:129. Tapauksessa A Oyj oli myynyt B Oy:n osakekannan kauppahintaan yksi euro. Osakkeiden hankintameno oli 1 000 262,37 euroa ja myyntiin liittyvät asiantuntija- ja tilintarkastuspalkkiot yhteensä 536 823,17 euroa. Osakkeet olivat A Oyj:n verotuksessa verovapaasti luovutettavissa olevaa käyttöomaisuutta ja hankintameno vastaavasti vähennyskelvoton meno. Syy osakkeista luopumiseen oli se, että A Oyj halusi luopua tappiollisesti diagnostiikkaliiketoiminnastaan, jonka synergiaedut muiden A Oyj:n toimintojen kanssa olivat vähäiset. Diagnostiikkaliiketoiminnasta luopuminen oli liittynyt A Oyj:n kannattavuuden parantamiseen, joten verovapaaseen luovutukseen liittyvien kulujen vähennyskelpoisuudelle oli olemassa liiketoiminnallinen peruste, ja sen katsottiin liittyvän yhtiön harjoittamaan elinkeinotoimintaan.

KHO:n päätöksen mukaan tapauksen verovapaasti luovutettavissa olevien osakkeiden myyntiin liittyvät asiantuntija- ja tilintarkastuspalkkiot eivät olleet osakkeiden hankintaan välittömästi liittyviä menoja. Koska vain osakkeiden hankintaan välittömästi liittyvät menot ovat osa osakkeiden hankintamenoa, ei näitä kuluja katsottu osaksi osakkeiden hankintamenoa vaan ne olivat EVL 7 §:n mukaisia tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneita menoja.

EVL 16 §:n 2 kohdassa rajoitetaan verovapaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneiden menojen vähennyskelpoisuutta niin, että vain verovapaan tulon ylittävä osa menoista katsotaan vähennyskelpoiseksi. EVL 6 b §:n 1 momentissa säädetään osakkeiden bruttomääräisen hankintamenon verokohtelusta ja bruttomääräisen luovutushinnan verokohtelusta. Säännöksen tarkoittama verovapaa tulo on siis bruttomääräinen luovutushinta. Näin ollen EVL 16 §:n 2 kohdan mukaisena verovapaana tulona on pidettävä luovutushinnan bruttomäärää, eli tässä tapauksessa yhtä euroa. Tämän ylittävältä osalta menot katsotaan vähennyskelpoisiksi.

Näillä perusteilla KHO katsoi, että yhtiö saa vähentää verotuksessaan kyseessä olevaan osakkeiden myyntiin liittyvät asiantuntija- ja tilintarkastuspalkkiot yhden euron verovapaan tulon ylittävältä osalta.

Tapauksessa tärkeimmäksi tulkintakysymykseksi nousi, kuuluvatko asiantuntijamenot osakkeiden hankintamenoon. Hallintoneuvos Eila Rother oli tulkinnasta eri mieltä ja mainitsee KHO:n vuosikirjapäätöksen 2012:129 äänestyslausunnossaan seuraavaa: *”Lainkohdan (EVL 6 b §:n 4 momentti) mukaan, jos osakkeet eivät ole verovapaasti luovutettavia, on luovutuksesta syntynyt tappio vähennyskelpoinen vain osakkeiden luovutuksista saaduista veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä seuraavana vuonna. Jos kysymyksessä olevat osakkeet eivät olisi olleet verovapaasti luovutettavia, kysymyksessä oleva 536 823,17 euron määrä, jonka luonteesta luovutuksesta johtuneina kustannuksina ei ole riitaa, olisi voitu vähentää vain muista luovutuksista saaduista veronalaisista voitoista. Tähän nähden olisi ristiriitaista, että tappio olisi laajemmin eli muusta elinkeinotulosta vähennyskelpoinen, kun kysymys on verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutustappiosta.”*

Hallintoneuvos Rother pohtii äänestyslausunnossaan myös laajemman vähennysoikeuden puoltamista siten, että EVL:n rakenteen vuoksi on ollut johdonmukaista säätää osakkeiden luovutushinta EVL 6 §:n 1 momentissa ja 6 b §:ssä verovapaaksi tuloksi ja osakkeiden hankintameno vähennyskeltottomaksi menoksi. Rotherin mukaan tämän voidaan perustellusti katsoa tarkoittavan saamaa kuin se, että luovutusvoitto ja -tappio eivät vaikuta verotukseen. Tästä puolestaan voisi tulkita, että osakkeiden hankintameno ymmärretään tässä yhteydessä myös kaupasta aiheutuneet asiantuntijamenot. (KHO 2012:129.)

Toisaalta Rotherin mukaan EVL 16 §:n 2 kohdan soveltamista vastaan on, että säännös soveltuu huonosti tilanteeseen, jossa luovutusvoitto on tarkoitettu olevan vaikuttamaton verotukseen. Tämä johtuu siitä, että säännöksen lähtökohtana on, bruttotulon olleessa verovapaa, rajoittaa menojen vähennyskelpoisuutta, vaikka menojen vähentämisestä ei ole muuta säännöstä. Rotherin mukaan säännöksen soveltaminen voisi johtaa sattumanvaraisiin tuloksiin, koska säännös voisi sanamuotonsa takia johtaa siihen, että meno olisi vähennyskelpoinen luovutuksessa saadun bruttotulon ylittävältä osalta. Näin ollen Rother katsoo, että tapauksessa myyntiin liittyvät asiantuntijamenot, eivät olisi verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutukseen liittyvinä menoina yhtiön tulosta vähennyskelpoisia. (KHO 2012:129.)

Ei ole siis yksiselitteistä tulkita lakia siltä osin, milloin asiantuntijamenot voidaan katsoa osaksi hankintamenoa ja milloin ei. Lakia voi myös tulkita eri tavoin, kuten Rother lauselmassaan todistaa. Vaarana tulkinnallisuudessa on etenkin verovelvolliselle sattumanvaraisena näyttäytyvät päätökset. Kuten aiemmin tutkielmassa mainittua, verotuksen perusajatukseksi on, että sen tulisi olla ennustettavaa ja yhdenmukaista. Sattumanvaraisuus nakertaa myös verojärjestelmän uskottavuutta, ja voi johtaa verovelvollisten negatiiviseen suhtautumiseen verojen maksua kohden. Tulkinnallisuuden takia lakien säätämiseksi on tärkeää sanamuotojen tarkkuus ja toisaalta niiden ymmärrettävyys, jotta verovelvollisella on mahdollisuus ennustaa oman verotuksensa lopputulos riittävällä varmuudella.

5.2 Osakkeisiin liittyvän tulon ja menon jaksotus sekä verokohtelu

Yhtiön verosuunnittelun näkökulmasta on tärkeää arvioida myös eri omaisuuslajien osakkeiden veroseuraamuksia osakkeiden omistusaikana. Yhtiöön voi kohdistua osakkeisiin liittyviä veronalaisia eriä esimerkiksi, jos osakkeiden käypä arvo vaihtelee osakkeiden omistusaikana. Tässä kappaleessa tutkimme omistusaikajän tapahtumien verovaikutuksia ja mahdollisia omaisuuslajien välisiä eroja.

Elinkeinoverolaisissa on laaja tulo- ja menokäsite. Lähtökohtaisesti kaikki elinkeinotoimintaan liittyvät tulot ovat veronalaisia, ellei erikseen toisin säädetä. EVL 4 §:n mukaan veronalaisia tuloja ovat elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot. EVL 5 § 1 momentin 1 kohdan mukaan veronalaisia elinkeinotuloja on rahoitus-, vaihto-, sijoitus-, käyttö- ja muusta omaisuudesta saadut luovutushinnat ja muut vastikkeet. Poikkeuksena on 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiset verovapaat käyttöomaisuusosakeluovutukset. EVL 5 § 1 momentin 5 kohdassa on erikseen säädetty veronalaiseksi vielä rahoitusomaisuudesta ja muusta omaisuudesta saadut voitot. Näin ollen osakkeista saadut luovutusvoitot ovat verovapaita käyttöomaisuusosakeluovutuksia lukuun ottamatta kaikki veronalaisia. Luovutusvoittojen verokohtelua omaisuuslajeittain käydään tarkemmin läpi luvussa kuusi.

Ennen osakkeiden luovutusta osakkeisiin voi kohdistua erilaisia oikaisueriä. Niistä säädetään EVL 5 a §:ssä. Oikaisuerillä tarkoitetaan vaihto-, sijoitus- ja

rahoitusomaisuuteen sekä veronalaiseen käyttöomaisuuteen palautettavia eriä, jotka on aiemmin kirjattu hankintamenoa pienentäväksi eräksi. Oikaisueriä käytetään palauttamaan hyödykkeen, tässä tapauksessa osakkeen, arvo vastaamaan sen käypää arvoa. EVL 5 a §:n 5 kohdassa veronalaiseksi säädetään *käyttöomaisuuden hankintamenoista 42 §:n 1 momentin nojalla tehtyä poistoa vastaava määrä siltä osin kuin omaisuuden käypä arvo verovuoden päättyessä on sen poistamatta olevaa hankintamenoa olennaisesti suurempi*. Siten käyttöomaisuusosakkeesta tehty arvonalenemispoisto palautuu käyttöomaisuuden hankintamenoon, kun osakkeen arvo on verovuoden päättyessä olennaisesti hankintamenoa suurempi.

EVL 5 §:n 6 kohdan mukaan vakuutuslaitosten sijoitusomaisuuteen tekemät arvonkorotukset ovat veronalaista tuloa. Näin ollen vakuutuslaitosten sijoitusomaisuuden arvonnousut tuloutuvat verotettavaksi tuloksi heti niiden tekohetkellä, eikä vasta luovutuksen yhteydessä, kuten EVL 19 § 1 momentin pääsäännön mukaan.

EVL 5 §:n 8 kohdan mukaan veronalaista on kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä kirjanpitolain tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt arvonnousut. Siten jos tällaisiin rahoitusvälineisiin tehdään kirjanpidossa tulosvaikutteisia arvonnousuja, tulevat ne myös verotuksessa veronalaiseksi tuotoksi. EVL 5 §:n 8 kohta ei rajoita rahoitusvälinettä olemaan tiettyä omaisuuslajia. Kuitenkin rahoitusvälineen tulee olla kaupankäyntitarkoituksessa pidettävä, jotta tämä lainkohta soveltuu. Näin ollen tällainen rahoitusväline voisi olla rahoitusomaisuuteen tai vaihto-omaisuuteen kuuluva osake.

EVL 5 §:n 9 kohdan mukaan veronalaista elinkeinotuloa on myös *luottolaitostoiminnasta annetussa laissa tarkoitetun luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen sekä sellaisen rahoituslaitoksen, johon sovelletaan luottolaitoksen tilinpäätöstä koskevaa lainsäädäntöä, käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista rahoitusvälineistä ja käyvän arvon suojauksesta luottolaitostoiminnasta annetun lain 12 luvun 6 §:n tai kirjanpitolain 7 a luvun 1 §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt arvonnousut*. EVL 5 §:n 10 kohdassa säädetään veronalaiseksi

vakuutus- ja eläkelaitoksen kaupankäyntiin tarkoitettujen rahoitusvälineiden tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt arvonnousut.

EVL 5 §:n 13 kohdassa säädetään vielä erikseen veronalaiseksi sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevien sijoitusten tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt arvonnousut. EVL 5 §:n 9, 10 ja 13 kohdat koskevat vain erityistä toimintaa, eivätkä näin ollen sovellu tavallisen osakeyhtiön verotukseen.

Oikaisuerien ja arvonnousujen verokohtelussa eri omaisuuslajeissa ei siis ole juuri eroavaisuuksia. Ainut eroavaisuus on EVL 5 a §:n 5 kohdan käyttöomaisuusosakkeeseen palautuva poisto. Realisoitumattomat arvonnousut ovat siten lähtökohtaisesti verotukseen vaikuttamattomia lukuun ottamatta kaupankäyntivälineeksi tarkoitettua rahoitusvälinettä, vakuutuslaitosten sijoitusomaisuutta ja EVL 5 §:n 9, 10 ja 13 kohdan tapahtumia. Symmetriaperiaatteen mukaan tästä voisimme päätellä, että siten realisoitumattomat arvonalentumiset ovat vastaavasti suurilta osin myös vähennyskeltottomia, lukuun ottamatta vastaavia erityisempiä tapauksia. Seuraavaksi tarkastelemmekin osakkeisiin liittyvien menojen ja menetysten verovaikutuksia.

EVL 7 §:n mukaan vähennyskelpoisia menoja ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. Menon ja menetyksen eroksi voidaan sanoa se, että meno syntyy verovelvollisen omasta tahdosta ja menetys sen sijaan verovelvollisen tahtomatta (Penttilä, 2018).

EVL 8 §:n mukaan esimerkkejä vähennyskelpoisista menoista on rahoitusomaisuuden, vaihto-omaisuuden, sijoitusomaisuuden ja muun omaisuuden hankintamenot 8 a ja 42 a §:ssä säädetyin poikkeuksin sekä 5 §:n 6 kohdassa tarkoitettu sijoitusomaisuuden arvonkorotus, sekä käyttöomaisuuden hankintamenot 6 b §:ssä säädetyin poikkeuksin. Osakkeiden luovutuksen ja hankintamenon verokohtelua käydään tarkemmin läpi luvussa kuusi.

EVL 8 §:n 1 kohdan mukaan vakuutuslaitosten sijoitusomaisuuteen tekemät arvonalennukset ovat siis vähennyskelpoinen meno, niin kuin EVL 5 §:n 6 kohdan mukaan on veronalaista tällainen arvonkorotuskin. EVL 8 §:n 2 a kohdan mukaan

vähennyskelpoinen meno on kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä kirjanpitolain tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonlaskut. Tämä lainkohta on myös täysin symmetrinen EVL 5 §:n 8 kohdan kanssa, jossa tällaiset arvonnousut säädetään veronalaiseksi tuloksi. Tässäkään EVL:n pykälässä kaupankäyntitarkoituksessa pidettävälle rahoitusvälineelle ei määrätä tiettyä omaisuuslajia, mutta samoin perustein EVL 5 §:n 8 kohdan kanssa tällainen voisi olla esimerkiksi vaihto-omaisuus tai rahoitusomaisuusosake.

EVL 8 §:n 2 b kohdassa vähennyskelpoiseksi menoksi säädetään EVL 5 §:n 8 kohtaa vastaavasti *luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen sekä sellaisen rahoituslaitoksen, johon sovelletaan luottolaitoksen tilinpäätöstä koskevaa lainsäädäntöä, käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista rahoitusvälineistä ja käyvän arvon suojauksesta tarkoitettujen kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonlaskut*. Siten luottolaitoksen ja sijoituspalveluyrityksen rahoitusvälineisiin tuloslaskelmaan kuluksi kirjatut arvonlaskut ovat vähennyskelpoisia menoja, samoin kuin tällaiset arvonnousut ovat veronalaisia tuloja.

EVL 8 §:n 2 c kohdan mukaan vähennyskelpoisia menoja ovat myös vakuutus- ja eläkelaitoksen kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonlaskut. Näin ollen symmetristä on myös vakuutuslaitosten sijoitusomaisuuden verokohtelu arvonlaskujen ja arvonnousujen osalta. Realisoitumattomat arvonlaskut ovat tämän lainkohdan mukaan vähennyskelpoisia, kuten arvonnousut ovat veronalaisia EVL 5 §:n 10 kohdan mukaan.

EVL 5 §:n 13 kohtaa vastaava kohta löytyy EVL 8 §:n 17 kohdasta. Sen mukaan sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevien sijoitusten tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonlaskut ovat niin ikään vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnan menoja.

Erilaisia esimerkkejä menetyksistä listataan EVL 17 §:ssä. Näitä ovat muun muassa *rahoitusomaisuuteen kohdistuvasta kavalluksesta, varkaudesta tai muusta rikoksesta johtuneet menetykset, myyntisaamisten arvonalenemiset, muun rahoitusomaisuuden*

lopullisiksi todetut arvonalenemiset sekä muuhun omaisuuteen kuuluvien saamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset. Lisäksi vähennyskelpoisia menetyksiä ovat vakuutus- ja eläkelaitosten vakuutusmaksusaamisista vakuutus- ja eläkelaitoksia koskevan lainsäädännön nojalla tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonalentumistappiot sekä muiden saamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset.

Erityisesti vähennyskelvottomaksi menetykseksi sen nojalla, ettei se ole tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutunut meno, on EVL 16 § 10 kohdassa säädetty *muuhun omaisuuteen kuuluvan tuloverolain 53 a §:ssä tarkoitetun osakslainan sekä muun, muussa kuin tulohankkimistarkoituksessa annetun saamisen menetys*. Tällä estetään muun muassa osakslainan menettämisen vähennysverotuksessa, koska ilman tätä se voisi insentivoida yhtiöitä antamaan osakslainaa, jonka takaisinmaksua ei olisi oikeasti tarkoitus toteuttaa.

Menetyksen kohdalla vähennyskelpoisuutta määrittelee siis sen lopullisuus. Vähennyskelpoisia ovat rahoitusomaisuuteen kohdistuneet rikoksesta johtuvat menetykset. Huomattavaa on, että myyntisaamisten kohdalla lainkohta määrittelee vähennyskelpoiseksi arvonalenemiset, mutta muun rahoitusomaisuuden ja muuhun omaisuuteen kuuluvien saamisten kohdalla vähennyskelpoisia ovat lopullisiksi todetut arvonalenemiset. Näin ollen verovelvollisen on tärkeää arvioida sitä, onko arvonaleneminen lopullinen ja milloin arvonaleneminen voidaan todeta lopulliseksi. Osakkeiden kannalta tärkeintä tässä lainkohdassa ovat rahoitusomaisuuden menetykset, koska osakkeet voivat olla rahoitusomaisuutta. Osakkeet eivät voi olla saamisista, joten saamisista säätävät lainkohdat eivät tule sovellettavaksi osakkeiden arvonalenemisiä tai menetyksiä arvioitaessa.

Kuten mainittua, tulon ja menon vähennyskelpoisuutta arvioitaessa on tärkeää muistaa, että ne tulee myös jaksottaa oikein. Jaksotuksella tarkoitetaan tulojen ja menojen kohdistamista ajallisesti oikealle verovuodelle. Tulon ja menon jaksotus eroaa tuloverotuksessa ja kirjanpidossa jokseenkin toisistaan. Usein kirjanpidossa verovuodelle tulon tai menon kirjaaminen tapahtuu heti, kun sen muodostuminen on todennäköistä. Pääsäännöt tulon ja menon jaksottamisesta noudattavat elinkeinoverolain pääsääntöä suoriteperiaatteesta. Tulon jaksottamisen pääsääntö löytyy elinkeinoverolain 19 §:stä. Sen mukaan *tulo on sen verovuoden tuottoa, jonka*

aikana se on saatu rahana, saamisena tai muuna rahanarvoisena etuutena. Merkitykseltään vähäiset tuloerät saadaan kuitenkin lukea sen verovuoden tuotoksi, jona niiden maksu on saatu. Osakkeen luovutuksesta saatava mahdollinen luovutusvoitto on yhtiön verotuksessa verotettava tulo siis sinä vuonna kuin osake on luovutettu.

Vastaavasti menon jaksottamisen pääsääntö löytyy elinkeinoverolain 22 §:stä. Sen mukaan *meno on sen verovuoden kulu, jonka aikana sen suorittamisvelvollisuus on syntynyt, jollei jäljempänä muuta säädetä. Vähäiset menoerät saadaan kuitenkin lukea sen verovuoden kuluksi, jona niiden maksu on tapahtunut.* EVL 22 §:n 2 momentin mukaan menetys puolestaan kuuluu sen verovuoden kuluksi, jonka aikana menetys on todettu. Osakkeeseen liittyvä meno vähennetään yhtiön verotuksessa siis sinä verovuonna, jona se on syntynyt. Osakkeeseen liittyvä menetys taas vähennetään sinä verovuonna, jolloin menetys on todettu. Esimerkiksi rahoitusomaisuuteen kohdistunut rikoksesta johtuva menetys on vähennettävä sinä vuonna, jona menetys on todettu. Näin ollen tällaisenkin menetyksen on oltava todettavissa todelliseksi lopulliseksi menetykseksi ennen kuin se voidaan vähentää verotuksessa.

6 OSAKELUOVUTUSTEN VEROKOHTELU

6.1 Luovutusvoiton veronalaisuus ja luovutustappion vähennyskelpoisuus

Osakeluovutus voidaan toteuttaa vastikkeellisesti, vastikkeettomasti tai osittain vastikkeellisesti, toisin sanoen lahjanluontoisella kaupalla. Vastikkeettomia luovutuksia ovat lahja, perintö ja ositus. Vastikkeettomiin luovutuksiin ei kohdistu luovutusvoiton verotusta. (Verohallinto, 2023c).

Vastikkeellisista luovutuksista yleisimpiä ovat kauppa ja vaihto. Vastike voi olla laadultaan mitä vain, kunhan se katsotaan rahanarvoiseksi etuudeksi. Näin ollen esimerkiksi nimellinen kauppahinta tai kauppahintana nolla euroa ei voi olla rahanarvoinen etuus ja siten vastikkeellinen luovutus (KHO 2020:145).

Perintö- ja lahjaverolain 18 §:n 3 momentin mukainen lahjanluonteinen kauppa tai vaihto on kyseessä, kun omaisuus luovutetaan vastikkeellisesti, mutta käypää arvoa alempaan hintaan, niin että vastike on enintään kolme neljäsosaa käyvästä arvosta. Tällöin luovutusvoiton verotus kohdistuu ainoastaan luovutuksen vastikkeelliseen osaan.

Jos omaisuutta myydään käypää arvoa pienemmällä hinnalla, mutta kuitenkin suuremmalla hinnalla kuin kolme neljäsosaa käyvästä arvosta, lahjanluonteisen luovutuksen säännös ei sovellu. Tällöin luovutushinnasta vähennetään omaisuuden hankintameno, mutta alihintaisuudesta johtunut tappio ei ole vähennyskelpoinen. Näissä tapauksissa luovutusta ei siis jaeta vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan. (Verohallinto, 2023c).

Luovutusvoittoa syntyy, kun hankintameno ja voiton hankkimisesta johtuneet menot ovat pienemmät kuin luovutuksesta saatu vastike. Eli myyntihinta ylittää hankintamenon. Luovutustappiota syntyy, jos myyntihinta alittaa hankintamenon ja myynnistä johtuneet menot. (Verohallinto, 2023c).

Luovutusvoitto lasketaan vähentämällä luovutushinnasta todellisen hankintamenon poistamatta oleva osa ja voiton hankkimisesta aiheutuneet menot. Luovutusvoitto on

veronalaista tuloa, ellei verovapaudesta ole erikseen säädetty. Luovutusvoitto on kokonaan veronalaista, kun se kuuluu vaihto-, sijoitus-, rahoitus-, tai muuhun omaisuuteen. EVL 6 b §:n mukaisen käyttöomaisuusosakkeen luovutusvoitto on kuitenkin verovapaata.

Pelkästään käyttöomaisuuteen kuuluminen ei tee osakkeen luovutuksesta verovapaata. EVL 6 b §:ssä määritellään ehdot osakeluovutuksen verovapaudelle ja jos osakeluovutus ei täytä näitä, luovutus on kokonaan veronalainen. Ensinnäkin verovelvollisen on täytynyt omistaa osakkeet yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ajanjaksona, joka on päättynyt enintään vuotta ennen luovutusta, vähintään kymmenen prosentin osuuden luovutettavan yhtiön osakepääomasta ja nämä luovutettavat osakkeet ovat kuuluneet näin omistettuihin osakkeisiin.

Toiseksi luovutuksen kohteena oleva yhtiö ei voi olla kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiö tai osakeyhtiö, jonka toiminta tosiasiallisesti on pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Kolmanneksi luovutuksen kohteena olevan yhtiön täytyy olla kotimainen tai yhtiö, jota tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen neuvoston eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä antaman direktiivin 2 artiklassa, eli yhtiön asuinvaltio on EU:n sisällä, tai yhtiön asuinvaltion ja Suomen välillä on verovuonna voimassa kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskeva sopimus, jota sovelletaan yhtiön jakamaan osinkoon.

Verovapautta koskevia säännöksiä ei sovelleta pääomasijoitustoimintaa harjoittavien yhtiöiden käyttöomaisuusosakeluovutuksiin. Pääomasijoitusta harjoittavilla yhtiöillä käyttöomaisuusosakeluovutukset ovat aina täysin veronalaisia. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että pääomasijoitustoimintaa ei ole yksiselitteisesti määriteltä. Pääomasijoitustoiminta tarkoittaa varojen sijoittamista yrityksiin, joiden kehittymismahdollisuudet nähdään potentiaalisina. Pääomasijoittaja pyrkii irtautumaan omistamistaan yrityksistä tietyn ajan kuluessa ja tekee tuottoa kohdeyhtiön arvonnoususta luovuttaessaan osakkeet. Pääomasijoitustoimintaa harjoitetaan yleensä kommandiittiyhtiön muodossa, mutta sitä voivat harjoittaa myös osakeyhtiöt. Pääomasijoitustoiminnan arvioinnissa voidaan käyttää apuna yhtiön

kaupparekisteriin merkittyä toimialaa tai sitä, onko yhtiö Suomen pääomasijoitusyhdistys ry:n jäsen. (Verohallinto, 2022b.)

Tässä käsitelty eri omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden luovutusten verokohtelu koskee vain EVL:n mukaan verotettavia yhtiöitä. Jos ennen siis oli kysymyksenä se, verotetaanko yhtiötä EVL:n vai TVL:n mukaan, on osakeyhtiöiden tulolähdejaon poistumisen jälkeen kysymys siirtynyt omaisuuslajien väliseksi jaotteluksi. Näin kysymykseen tulee yleisimmin siis se, kuuluvatko osakkeet käyttöomaisuuteen vai muuhun omaisuuteen, joka osakeyhtiöillä nykyään korvaa TVL:n mukaisesti verotettavan omaisuuden ja tuloksen.

Verotuksessa pätee yleensä symmetria. Jos jokin erä on veronalainen, se on kuluna vähennyskelpoinen. Jos taas erä on verovapaa, se on kuluna vähennyskelvoton. Poikkeuksia tähän symmetriaan on olemassa. Jos yhtiön osakeluovutuksesta syntyy tappiota, sen verokohtelu riippuu omaisuuslajista, kuten luovutusvoitonkin yhteydessä. Pääsääntöisesti luovutustappio on yhtiön verotuksessa vähennyskelpoinen meno.

Poikkeuksen pääsääntöön muodostavat EVL 6 b §:n mukaiset verovapaasti luovutettavissa olevat käyttöomaisuusosakkeet, jotka ovat kokonaan vähennyskelvottomia. Periaate juontaa juurensa EVL 16 §:n 1 momentin 2 kohtaan ja EVL 7 §:n 1 momenttiin. EVL 7 §:n 1 momentin mukaan vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot. EVL 16 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneita menoja eivät ole verovapaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot. Koska EVL 6 b §:n mukaiset verovapaasti luovutettavissa ovat käyttöomaisuusosakkeet ovat tällaisia verovapaita tuloja, niiden hankkimisesta johtuvat menot eivät myöskään ole vähennyskelpoisia.

Vaihto-, sijoitus- ja rahoitusomaisuuden luovutustappiot ovat suoraan vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnan tuloista EVL 42 § 2 momentin perusteella. EVL 42 §:n 2 momentissa säädetään, että maa-alueen, arvopaperin ja muun kulumattoman käyttöomaisuuden veronalaiset luovutushinnat ja muut vastikkeet tuloutetaan ja hankintameno tai sen vähennyskelpoinen osa poistetaan 6 b ja 43 §:ssä

säädetyin poikkeuksin sinä verovuonna, jona käyttöomaisuus on luovutettu, tuhoutunut tai vahingoittunut. EVL 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan myöskään pääomasijoitustoimintaa harjoittavalla yhtiöllä ei ole rajoituksia vähentää näitä tappioita. Rajoitus vähentää luovutustappioita ei koske myöskään osakeluovutusta, jossa on kyseessä kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiön osakkeet tai yhtiön, jonka toiminta tosiallisesti ja pääasiallisesti on kiinteistöjen omistamista, osakkeet.

Muun omaisuuden hankintamenot on säädetty rajoitetusti vähennyskelpoiseksi ja näistä säädetään EVL:n 8 a §:ssä ja 42 a §:ssä. EVL 42 a § 1 momentin mukaan muun omaisuuden hankintamenon jaksottamisessa noudatetaan, mitä 30–33, 33 a ja 34–41 §:ssä säädetään käyttöomaisuudesta. Kulumattoman omaisuuden, kuten maa-alueiden ja arvopapereiden, veronalaiset luovutushinnat ja muut vastikkeet tuloutetaan ja hankintameno tai sen vähennyskelpoinen osa poistetaan 8 a §:ssä säädetyin poikkeuksin sinä verovuonna, jona omaisuus on luovutettu, tuhoutunut, vahingoittunut tai lopullisesti menetetty.

EVL 8 a §:n mukaan muuhun omaisuuteen kuuluvan, muun kuin 6 b §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetun yhtiön osakkeen ja avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuonna. Rajoitus ei siis koske EVL 6 b §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisia yhtiöitä eli kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöitä tai yhtiöitä, joiden pääasiallinen ja tosiasiallinen toiminta käsittää kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Rajoitus ei luonnollisesti koske myöskään passiivisia osakeomistuksia, jos yhtiön toiminta ei täytä arvopaperisijoittamisen tuntomerkkejä tai jos toimintaa ei voida luokitella elinkeinotoiminnaksi.

EVL 42 a §:n 2 momentin mukaan 7 §:n 2 momentissa tarkoitetun omaisuuden eli muuhun omaisuuteen kuuluvan muun kuin tulonhankkimistarkoituksessa käytettävän hyödykkeen hankintameno saadaan vähentää sinä verovuonna, jolloin omaisuus on luovutettu tai menetetty. Tällaisen omaisuuden hankintamenosta on kuitenkin vähennyskelpoista vain enintään veronalaista luovutushintaa tai muuta vastiketta vastaava määrä. Näin ollen muuhun omaisuuteen kuuluva muu kuin tulonhankkimiskäytössä oleva hyödyke on epäedullisemmassa asemassa muihin

omaisuuslajien hyödykkeisiin nähden, koska vähennyskelpoisuutta on tällä tavoin rajattu. Säännös on linjassa EVL 7 §:n 1 momentin kanssa. Jos hyödyke ei ole ollut tulonhankkimistoiminnassa, on luonnollista, ettei sen hankintamenoa voida vähentää elinkeinotoiminnan tulosta.

Muiden kuin verovapaasti luovutettavien käyttöomaisuusosakkeiden vähennyskelpoisuutta on myös rajattu. EVL 6 b §:n 4 momentin mukaan käyttöomaisuuteen kuuluvien muiden kuin verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen, mutta vain käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutuksesta saaduista veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä sitä seuraavana vuonna. Rajoitus ei kuitenkaan koske 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen yhtiöiden, eli kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön tai osakeyhtiön, jonka toiminta on tosiasiallisesti kiinteistöjen omistamista ja hallintaa, osakkeiden luovutuksesta syntyneiden tappioiden vähentämistä.

Säännöksellä tarkoitetaan käyttöomaisuusosakkeita, jotka eivät täytä verovapauden edellytyksiä, eivätkä näin ollen kuulu verovapaasti luovutettaviin käyttöomaisuusosakkeisiin. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi alle vuoden ajan omistetut käyttöomaisuusosakkeet, tai käyttöomaisuusosakkeet, joissa omistusosuus osakekannasta on alle kymmenen prosenttia. Näissä tilanteissa käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio voidaan vähentää vain käyttöomaisuusosakkeiden veronalaisista luovutusvoitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuonna. Näin ollen luovutustappio vähentäisi mainituista luovutusvoitoista muodostuvaa verotaakkaa. Käytännössä tällaisten tappioiden käyttäminen voi olla erittäin hankalaa, koska samankaltaisia veronalaisia käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittoja syntyy harvoin. Näin ollen nämä tappiot jäävät usein kokonaan käyttämättä, eikä niistä saada verohyötyä.

EVL 6 b §:n 5 momentin mukaan, jos yhtiö ei ole omistanut luovutettuja osakkeita yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan, vähennyskelpoista luovutustappiota laskettaessa siitä vähennetään verovelvollisen luovutetulta yhtiöltä osakkeiden perusteella omistusaikana saama osinko, konserniavustuksesta verotuksessa annettussa laissa tarkoitettu konserniavustus tai muu niihin verrattava erä, joka on vähentänyt yhtiön varallisuutta. Tällä säännöksellä estetään perusteettomia veroetuja,

joita yhtiöt voisivat saada symmetriaperusteella ilman tätä säännöstä. Yhtiöt voisivat luovuttaa alihintaisesti etuyhteydessä olevien yhtiöiden osakkeita ja lisätä näin vähennyskelpoisten erien määrää, mikä puolestaan pienentäisi yhtiön verotettavaa tulosta.

Myös EVL 6 b §:n 6 momentti rajoittaa vähennyskelpoisuutta. Sen mukaan luovutustappio ei ole vähennyskelpoinen, jos luovutuksen kohteena oleva yhtiö on muussa valtiossa kuin Suomessa asuva eikä yhtiö ole sellainen, jota tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen neuvoston eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä antaman direktiivin 2 artiklassa eikä yhtiön asuinvaltion ja Suomen välillä ole verovuonna voimassa kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskevaa sopimusta, jota sovelletaan yhtiön jakamaan osinkoon. Näin ollen luovutuksen kohteena olevan yhtiön tulee olla kotimainen, emo-tytäryhtiödirektiivissä tarkoitettu yhtiö tai yhtiö maassa, jonka kanssa Suomella on voimassa verosopimus, joka koskee yhtiön jakamaa osinkoa. Luovutusvoitot tällaisista osakeomistuksista ovat kuitenkin kokonaan veronalaisia, joten luovutustappioiden käsittely on siihen nähden erittäin ankaraa. Myöskään symmetriaperiaate ei toteudu tähän ryhmään kuuluvien yhtiöiden osakkeiden luovutuksissa.

Pikaisella katsauksella voisi kuvitella, että luovutusvoittojen ja -tappioiden käsittely on suhteellisen suoraviivaista sekä yhdenmukaista ja symmetristä. Näin ei kuitenkaan tarkemmalla tarkastelulla ole. Luovutusvoittojen käsittely on yhdenmukaista eri omaisuuslajeissa, lukuun ottamatta verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksia. Luovutustappioiden käsittelyssä on sen sijaan enemmän eroavaisuuksia niin omaisuuslajeittain kuin myös niiden sisällä. Kokonaan vähennyskelpoiseen asemaan verrattuna ankaramman käsittelyn kohteena ovat verovapauden edellytykset täyttävät käyttöomaisuusosakeluovutukset, muun omaisuuden luovutustappiot sekä muun omaisuuden luovutustappiot osakkeista, jotka eivät ole olleet tulonhankkimiskäytössä, sekä etenkin EVL 6 b §:ssä säädetty luovutustappiot.

Osakeluovutusten luovutusvoittojen ja -tappioiden käsittelyn pohdinnassa tulee myös ottaa huomioon yhtiön kokonaistuloksen tai -tappion käsittely ja näiden symmetria.

Jos yhtiö tekee tappiota, se saa vähentää tappiot seuraavan kymmenen vuoden aikana tehdystä tuloksesta. Tappioille ei kuitenkaan lasketa korkoa ja näin ollen ne huomioidaan tosiasiallisesti alhaisemmalla verokannalla kuin millä voittoja verotetaan.

6.2 Tappioiden käytön järjestys

Tappiot vahvistetaan tulolähteittäin ja niitä voidaan käyttää saman tulolähteen tulosta vastaan niiden voimassaoloaikana. Näin ollen henkilökohtaisen tulolähteen poistuminen eräillä yhteisöillä on myös hyödyllinen muutos, sillä entisen TVL:n alainen omaisuus on pääosin nykyään EVL:n alaista omaisuutta. Näin kaikki luovutusvoitot ja -tappiot näistä luovutuksista saadaan saman tulolähteen alle.

Yhtiö voi menettää oikeutensa käyttää vanhoja tappioita, jos tappiovuoden aikana tai sen jälkeen yli puolet yhtiön osakkeista vaihtaa omistajaa muutoin kuin perinnön tai testamentin takia (TVL 122 §). Tämä voi tapahtua esimerkiksi osakkeiden kaupan takia ja katsotaan tapahtuneeksi myös, jos osakkaiden keskinäiset osuudet vaihtuvat, vaikka uusia osakkaita ei tulisikaan. TVL 122 § 3 momentin mukaan Verohallinto voi yhtiön hakemuksesta myöntää oikeuden tappion vähentämiseen omistumuutoksesta huolimatta. Tähän täytyy olla silloin erityinen syy, jonka nojalla poikkeuslupa on yhtiön toiminnan jatkumisen kannalta tarpeen.

Tulolähdejaon poistamisen takia yhtiöillä voi olla vanhoja TVL-tulolähteen tappioita, vaikka TVL-tulolähdettä ei enää sovelleta yhtiön verotuksessa. TVL 120 § 3 momentin mukaan muun toiminnan tappio, eli henkilökohtaisen tulolähteen tappio, vähennetään sellaisen yhteisön verotuksessa, johon sovelletaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 1 §:n 2 momenttia, elinkeinotoiminnan tulolähteen tulosta. Näin ollen yhtiöt saavat vähentää vielä voimassa olevat TVL-tulolähteen tappiot EVL-tulolähteen tuloista vielä tulolähdejaon poistamisen jälkeen. Laki on tullut voimaan 1.1.2020, joten sitä sovelletaan vain vuonna 2019 tai sitä aiemmin syntyneisiin TVL-tulolähteen tappioihin. Jos tappioita on useammilta vuosilta, ne vähennetään aina vanhimmasta uusimpaan sitä mukaa kun tulosta syntyy.

Lakimuutoksen takia yhtiöillä voi olla myös vanhoja TVL-tulolähteen luovutustappioita, joita yhtiö ei ole päässyt vielä TVL-tulolähteen aikana

vähentämään. Näiden vähentämisestä säädetään elinkeinoverolain siirtymäsäännöksessä. Siirtymäsäännöksen mukaan ensisijainen vähennyskohde 1.1.2020 vähentämättä oleville TVL-luovutustappioille on muun omaisuuden luovutusvoitot. Näin ollen muun omaisuuden luovutusvoitoista voi tulla vähennettäväksi muun omaisuuden luovutustappioiden lisäksi näitä vanhoja TVL-tulolähteen luovutustappioita. Toissijaisesti, jos muun omaisuuden luovutusvoittoa ei ole verovuonna syntynyt, TVL-luovutustappio voidaan siirtymäsäännöksen mukaan vähentää käyttöomaisuuskiinteistöjen tai käyttöomaisuuteen kuuluvien muiden kuin verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutusvoitoista. Ensisijaisena tässä ryhmässä luovutustappioiden vähentämiseen on käyttöomaisuuskiinteistön luovutusvoitto.

Siirtymäsäännöksessä säädetään, että TVL-luovutustappiota vähennetään TVL 50 §:n 1 momentin mukaisena aikana sitä mukaa kun luovutusvoittoa kertyy. Näin ollen TVL-luovutustappioiden vähentämisaika on viisi vuotta tappion syntymisestä lähtien. Näin ollen vielä verovuonna 2024 yhtiöillä voi olla käytettävissä olevia vähentämättä jääneitä TVL-luovutustappioita, jos vastaavia luovutusvoittoa, joita vastaan tappiota olisi voinut käyttää, ei ole syntynyt. Jos TVL-luovutustappioita on eri vuosilta, käytetään myös ne vanhimmasta uusimpaan ja näin ollen verovuonna syntynyt luovutustappio vähennetään viimeisimpänä.

Jos yhtiölle muodostuu veronalaista käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittoa, siitä voi tulla vähennettäväksi TVL-luovutustappion lisäksi myös käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappiota (EVL 6 b §:n 4 momentti) tai käyttöomaisuuteen kuuluneen yhtymäosuuden luovutustappiota (EVL 8 §:n 4 momentti). Siinä tapauksessa, että yhtiöllä olisi eri vuosilta vahvistettuja kaikkia näitä kolmea luovutustappiota, joita se voisi käyttää vähennettäväksi verovuonna syntyneestä veronalaisesta käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitosta, vähennetään luovutustappioita vanhimmasta luovutustappiosta alkaen.

Jos yhtiöllä olisi samalta vuodelta vahvistettua TVL-luovutustappiota, käyttöomaisuusosakkeiden vähennyskelpoista luovutustappiota ja yhtymäosuuden luovutustappiota, vähentäminen aloitettaisiin käyttöalaltaan suppeimmasta

luovutustappiosta. Tällöin järjestys olisi käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio, yhtymäosuuden luovutustappio ja viimeisimpänä TVL-luovutustappio.

Siirtymäsäännös ja näin ollen vähennysoikeus koskee vain lain voimaan tullessa, eli 1.1.2020 vähentämättä ollutta TVL 50 §:n mukaista TVL-luovutustappiota eli verovuoden 2019 ja sitä aiempien verovuosien luovutustappioita.

Yhteisöille, jotka eivät kuulu tulolähdejaon poistamisen piiriin, voi muodostua henkilökohtaisen tulolähteen tappiota myös verovuoden 2019 jälkeen. Jos yhteisömuoto tai esimerkiksi yleishyödyllisyysasema tällaisella yhteisöllä muuttuu myöhemmin niin, ettei sen verotuksessa enää sovelleta henkilökohtaista tulolähdettä, yhteisö ei saa vähentää verovuonna 2020 tai myöhemmin muodostunutta TVL-luovutustappiota elinkeinotoiminnan tulostaan. (Verohallinto, 2022a.)

Jos verovelvollinen jatkaa TVL 24 §:n mukaisen toimintamuodon muutoksen jälkeen toimintaansa tulolähdejaon poistamisen piiriin kuuluvana yhteisönä ja on aiemmin harjoittanut toimintaa muussa kuin yhteisömuodossa, ei se myöskään saa vähentää TVL-luovutustappiota EVL-tulostaan. Sama koskee tilannetta, jossa yhteisö, johon ei sovelleta elinkeinoverolakia yhteisömuodon perusteella, jakautuu tai sulautuu tulolähdejaon poistamisen piiriin kuuluvan yhteisön kanssa. Tällöin vastaanottava yhteisö ei saa vähentää sulautuvan tai jakautuvan yhteisön verovuoden 2020 aikana tai jälkeen muodostuneita TVL-luovutustappioita elinkeinotoiminnan tulolähteen tulostaan. (Verohallinto, 2022a.)

Jos yhteisön yhteisömuoto tai yleishyödyllisyysasema muuttuu siten, että siihen ei enää sovelleta elinkeinoverolakia vaan tuloverolakia ja näin ollen sillä on henkilökohtainen tulolähde, se saa vähentää ennen verovuotta 2020 muodostuneet henkilökohtaisen tulolähteen luovutustappiot henkilökohtaisessa tulolähteessä tuloverolain säännöksiensä mukaisesti. (Verohallinto, 2022a.)

7 OMAISUUSLAJIT OSANA VEROSUUNNITTELUA

Kuten aiemmin tässä tutkielmassa on käyty läpi, on verosuunnittelu tärkeä työkalu yrityksille suunnitella ja optimoida verotaakkaansa. Verosuunnittelulla tarkoitetaan laillisia keinoja vaikuttaa veron määrään. Verosuunnittelun avulla yhtiö voi optimoida, minimoida tai pyrkiä jaksottamaan verovelvollisuuksiaan sille sopivalla tavalla. (Kukkonen & Walden, 2014). Tässä luvussa käsitellään omaisuuslajien roolia osana yrityksen verosuunnittelua ja arvioidaan kuinka käytettäviä omaisuuslajit ovat verosuunnittelun keinona. Pohjana tälle kappaleelle toimii tutkielmassa aiemmin todettu eri omaisuuslajien osakkeiden verokohtelu.

Verosuunnitteluun vaikuttaa eri omaisuuslajeissa hankintamenon määräytyminen. Kuten todettua, se määräytyy melko samanlaisesti eri omaisuuslajeihin kuuluvilla osakkeilla. Osakkeen hankintamenoon luetaan lähtökohtaisesti osakkeen hankintaan liittyvät kulut. Eroavaisuutta omaisuuslajien välille tuo mahdollisuus lukea kiinteät menot osaksi hankintamenoa sijoitus-, vaihto- ja käyttöomaisuuden osakkeissa (EVL 14 § 1 mom.). Lisäksi eroa voi syntyä periaatteesta, minkä mukaan osakkeet katsotaan luovutetuiksi. Vaihto-omaisuuden luovutuksissa yleisin periaate on käyttää FIFO-periaatetta, mutta on myös mahdollista käyttää todellista luovutusjärjestystä (EVL 14 § 2 mom.). Näin ollen vaihto-omaisuus on hankintamenon määrittelyssä muita omaisuuslajeja joustavampi. Toisaalta eroa eri omaisuuslajien hankintamenojen välille voi olla erittäin hankala tehdä, vaikka lainsäädäntö periaatteessa antaa tähän mahdollisuuden, joten todellinen hyöty tästä joustavuudesta jää melko pieneksi.

Yhtiön verosuunnittelun näkökulmasta on tärkeää tietää myös, miten eri omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden arvonalentumisia tai -nousuja sekä osakkeiden menetyksiä kohdellaan verotuksessa. Verotuksen käsittely näissä tapauksissa eroaa huomattavasti kirjanpidollisesta käsittelystä. On yleinen virhe kirjata realisoitumattomia arvonnousuja ja -laskuja verotukseen. Kirjanpidon arvonalentumisille esimerkiksi riittää, että arvonalentuminen on todennäköinen. Verotuksessa realisoitumattomat arvonalentumiset eivät ole vähennyskelpoisia lukuun ottamatta kaupankäyntitarkoitukseen hankittuja rahoitusvälineitä ja EVL 5 §:n 6, 8, 9, 10 ja 13 momentissa tarkoitettut tapaukset. Nämä eivät kuitenkaan sovellu

tavanomaisen osakeyhtiön kaikista tavanomaisimpiin osakeomistuksiin. Tämän vuoksi realisoitumattomat arvonalentumiset ja toisaalta arvonnousut ovat useimmissa tapauksissa verotuksessa vähennyskelvottomia ja verovapaita. Tämä käsittely on yhdenmukaista eri omaisuuslajien välillä, joten eroa eri omaisuuslajien osakkeiden verokohteluun ei myöskään tästä saada.

Kuten tutkielmassa on tullut ilmi, sijoitus-, rahoitus- ja vaihto-omaisuuden sekä muun omaisuuden ja muun kuin verovapaasti luovutettavissa olevan käyttöomaisuuden luovutusvoitot ovat yhtiölle veronalaisia tuloja. Käyttöomaisuus on verosuunnittelun näkökulmasta yhtiöille kiistatta houkuttelevin vaihtoehto sen tarjoaman verovapaan luovutuksen takia. Täytyy kuitenkin muistaa, että yksin käyttöomaisuuteen kuuluva osake ei ole automaattisesti verovapaasti luovutettava, vaan sen täytyy täyttää muutkin verovapaan luovutuksen ehdot. Yhtiön täytyy myös aina pitää mielessä kokonaisarviointi siitä, voidaanko osaketta pitää käyttöomaisuuteen kuuluvana.

Kuten todettua, sijoitus-, rahoitus- ja vaihto-omaisuuden luovutustappiot ovat yhtiön verotuksessa vähennyskelpoista menoa, joten näiden omaisuuslajien välillä verokohtelu on yhdenmukaista. Muun omaisuuden luovutustappiot ovat vähennettävissä muun omaisuuden luovutusvoitoista tappion syntymisvuonna ja viitenä seuraavana verovuonna. Tähän poikkeuksen tekevät asunto-osake ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden luovutuksesta muodostuneet tappiot, jotka saadaan vähentää suoraan yhtiön elinkeinotulosta. Muun omaisuuden rajoitetusti vähennyskelpoisissa luovutustappioissa on kuitenkin hyötynä muun omaisuuden omaisuuslajin laajuus. On siis todennäköistä, että yhtiölle muodostuu jossain vaiheessa tappion käytettävissä olon aikana luovutusvoittoa, josta tappion voi vähentää.

Käyttöomaisuuden muun kuin verovapaasti luovutettavissa olevien osakkeiden luovutuksesta muodostuessa luovutustappiota, on tämäkin vähennyskelpoista vain samankaltaisista luovutusvoitoista verovuonna ja seuraava viitenä verovuonna. Käyttöomaisuuteen liittyy suurempi riski siitä, ettei tappion vähentämishyötyä saada koskaan käytettyä. Koska muiden kuin verovapaasti luovutettavissa olevien käyttöomaisuusosakkeiden määritelmä on huomattavasti tarkemmin rajattu kuin muu

omaisuus, on epätodennäköisempää, että samalle yhtiölle muodostuu ensin rajoitetusti vähennyskelpoista käyttöomaisuuden luovutustappiota ja sen jälkeen veronalaista käyttöomaisuuden luovutusvoittoa. Näin ollen, vaikka käyttöomaisuus on yhtiölle houkuttelevin omaisuuslaji mahdollisen verovapaan luovutuksen takia, on se luovutustappion syntyessä myös kaikista epäedullisin.

Merkittävintä yhtiön verotuksen kannalta näyttää olevan se, luetaanko yhtiön omistamat osakkeet käyttöomaisuuteen vai johonkin muuhun omaisuuslajiin, useimmiten muuhun omaisuuteen. Rajanveto käyttöomaisuuden ja muun omaisuuden välillä muodostuu siis määritteleväksi tekijäksi yhtiön verosuunnittelun kannalta. Rajanveto ei aina ole yksinkertaista, mutta tutkielmassa käsitellyistä esimerkkitapauksista yhtiö voi saada osviittaa määrittelystä käytännössä. Omaisuuslajin ratkaisevat kuitenkin aina jokaisen tapauksen tapauskohtaiset ominaisuudet.

Omaisuuslajien rajanveto näyttää saaneen myös uusia tulkintakulmia tulolähdeuudistuksen jälkeen. Vaikka käyttöomaisuuden määritelmää ei ole uudistuksessa muutettu, voi uusista korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisuista huomata, että tulkintalinjaa on muutettu toiminnallisen ja hallinnollisen yhteyden sijasta elinkeinotoiminnan palvelemiseen. Vaikka tämäkään ei sinänsä muuta lain tulkintaa, tuo se uutta kulmaa myös yhtiöiden verosuunnitteluun. Yhtiöiden on tärkeä pysyä ajan tasalla niin lain uudistuksista kuin myös korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisuista, koska niiden kautta säädetään lain konkreettista käytäntöä.

Hallituksen esityksessä yritys- ja pääomaverouudistukseksi (HE 92/2004) todetaan, että verotuksen symmetrisyys on välttämätöntä. Kun luovutusvoitto on säädetty verovapaaksi, kansainvälisen käytännön mukaan myös luovutustappiot täytyy säätää vastaavasti vähennyskelvottomaksi. Verovapaan luovutuksen kohdalla tämä kannustaa yhtiöitä realisoimaan tuottoja mahdollisimman paljon ja toisaalta hyödyntämään vähennyskelvottomat tai rajoitetusti vähennyskelpoiset luovutustappiot mahdollisimman tehokkaasti.

Argumentoida voisi, että yhtiön mahdollisuudet verosuunnitteluun ja omaisuuslajien, etenkin käyttöomaisuuden, tulkintaan riippuvat paljon yhtiön omista resursseista. Tulkinnan monimutkaisuuden takia yhtiöillä, joilla on mahdollisuus käyttää konsulttipalveluita, on ehkä parempi mahdollisuus myös onnistua verosuunnittelussa ja tehdä oikeita tulkintoja käyttöomaisuuden arvioinnissa. Myös esimerkiksi yhtiöt, joiden osakkaissa tai hallinnossa on henkilöitä, joilla on verotietämystä, ovat eriarvoisessa asemassa verraten yhtiöihin, joilla ei ole riittävää ymmärrystä verotuksen yksityiskohdista.

Käyttöomaisuusosakkeiden ja muun omaisuuden rajanvedossa tulee pohdittavaksi, olisiko aihetta tehdä määritelmistä entistä selkeämpiä ja tarkempia. Käyttöomaisuusosakkeiden tulkinta näyttää tällä hetkellä melko monimutkaiselta, ja sen takia moni yritys hakee viimeistä päätöstä asiaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Jos määritelmiä tarkennettaisiin, myös Verohallinnon olisi helpompi tehdä oikeita päätöksiä osakkeiden käyttöomaisuusluonteesta, koska tällä hetkellä Verohallinnon ensimmäinen kanta ei ole aina linjassa korkeimman hallinto-oikeuden kanssa.

8 YHTEENVETO

Kuten aiemmin on mainittu, muun omaisuuden omaisuuslaji säädettiin etenkin eräiden perusteettomien veroetujen estämiseksi. Ilman sitä osakkeiden katsottaisiin kuuluvan käyttöomaisuuteen, vaikka ne eivät varsinaisesti liittyisi yhtiön liiketoimintaan. Siten etenkin perheyhtiöt, joiden toiminta on yleensä järjestetty holdingyhtiön kautta, saivat perusteetonta hyötyä käyttöomaisuusosakkeiden verovapaasta luovutuksesta. Nykyisellään lainsäädäntö ei sisällä tällaisia porsaanreikiä, joissa jonkinlaiset järjestelyt toisivat yhtiöille perusteettomia etuja käyttöomaisuusosakkeiden verovapaan luovutuksen keinoin.

Tutkielmassa paneuduttiin osakeyhtiöiden omaisuuslajeihin ja eri omaisuuslajien osakkeiden luovutusten verokohteluun kirjoitetun lain sekä korkeimman hallinto-oikeuden tapauksen avulla. Eri omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden hankintamenon määrittely on yhdenmukaista, joten erottelua omaisuuslajien välille ei hankintamenon määrytymisessä saada. Kuten mainittua, myös luovutusten verokohtelu on melko samankaltaista eri omaisuuslajien välillä, poikkeuksena käyttöomaisuus. Rahoitus- ja vaihto-omaisuuden sekä muun omaisuuden osakkeiden luovutuksesta saatu luovutusvoitto on pääsääntöisesti osakeyhtiön verotuksessa veronalaista tuloa ja luovutuksesta saatu luovutustappio vähennyskelpoista menoa.

Käyttöomaisuusosakkeen luovutuksesta saatu luovutusvoitto on osakeyhtiölle verovapaata tuloa, jos käyttöomaisuusosake täyttää verovapaan luovutuksen edellytykset. Nämä edellytykset täyttävän käyttöomaisuusosakkeen luovutuksesta saatu luovutustappio on yhtiön verotuksessa kokonaan vähennyskeltovotonta. Verovapaan luovutuksen edellytykset ovat, että osake on omistettu yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden ajan, omistusosuus osakekannasta on ollut vähintään kymmenen prosenttia ja lisäksi yhtiön täytyy olla kotimainen yhtiö tai yhtiön kotipaikan Euroopan Unionin sisällä tai valtiossa, jolla on Suomen kanssa voimassa oleva verosopimus kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi. Tämän lisäksi luovutettava yhtiö ei saa olla kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiö tai osakeyhtiö, jonka toiminta tosiasiallisesti on pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Tällaisten yhtiöiden osakkeiden luovutusvoitto on aina veronalaista ja luovutustappio vähennyskelpoista.

Käyttöomaisuusosakkeilla, jotka eivät täytä verovapaan luovutuksen edellytyksiä, on myös uniikki kohtelu suhteessa muihin omaisuuslajeihin. Tällaisten osakkeiden luovutuksesta saatu luovutusvoitto on kokonaan veronalaista, mutta luovutustappio on vain rajoitetusti vähennyskelpoista. Se on vähennyskelpoista vain verovuonna tai viitenä seuraavana verovuonna saaduista käyttöomaisuusosakkeiden veronalaisista luovutusvoitoista.

Käyttöomaisuuden verovapaan luovutuksen takia käyttöomaisuus on selkeästi osakeyhtiölle omaisuuslajeista verotuksellisesti suotuisin vaihtoehto. Tämän takia osakeyhtiöt voivat pyrkiä saamaan omistamiensa osakkeita käyttöomaisuuden omaisuuslajin piiriin. Käyttöomaisuuteen voivat kuulua osakeyhtiön elinkeinotoiminnan pysyvään käyttöön tarkoitetut hyödykkeet. Käyttöomaisuusosakkeen tulee siis palvella omistajayhtiön elinkeinotoimintaa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tytäryhtiöosakkeet. Jos tytäryhtiöosakkeet eivät palvele omistajayhtiön elinkeinotoimintaa, ne voivat kuulua muuhun omaisuuteen. Käyttöomaisuutta voivat olla myös strategiset osakesijoitukset, esimerkiksi lähialalla toimivan yhtiön osakkeet. Toinen kriteeri käyttöomaisuuteen kuulumiselle on, että omistaja- ja kohdeyhtiön välillä on toiminnallinen yhteys. Yleensä tämä tarkoittaa sitä, että yhtiöiden välillä tulee olla merkittävää liiketoimintaa.

Tutkielma painottui verovuonna 2020 ensimmäistä kertaa sovelletun elinkeinoverolain uudistuksen jälkeiseen aikaan. Uudistuksessa eräiltä yhtiöiltä poistettiin tuloverolain alainen tulolähde ja muun omaisuuden omaisuuslaji säädettiin. Tämän tutkielman kirjoittamisen aikana ainakin osa näistä käytännön vaikutuksista on jo näkyvissä.

Ilman muun omaisuuden omaisuuslajin säätämistä tulolähdeuudistuksen osakeyhtiöiden omistamia osakkeita olisi voitu tulolähdeuudistuksen jälkeen katsoa käyttöomaisuuteen silloinkin, kun ne eivät tosiasiallisesti täytä laissa tarkoitettuja periaatteita. Näin eräät osakeyhtiöt olisivat voineet saada perusteettomia verohyötyjä käyttöomaisuusosakkeiden verovapaasta luovutuksesta. Muun omaisuuden omaisuuslaji paikkaa tämän puutteen. Nyt tällaiset osakkeet voidaan katsoa muun omaisuuden omaisuuslajiin, joiden luovutukset ovat veronalaisia ja toisaalta vähennyskelpoisia.

Uusimmista korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä nähdään tulolähdeuudistuksen konkreettisia vaikutuksia. Uusimmissa käyttöomaisuuspäätöksissä painoarvoa annetaan etenkin sille, liittyvätkö osakkeet omistajayhtiön elinkeinotoimintaan. Aiemmin painotus on ollut yhtiöiden välisessä toiminnallisessa yhteydessä. Painotus on ymmärrettävä, sillä elinkeinotoimintaan kuulumattomat osakkeet kuuluvat muuhun omaisuuteen, jonka verokohtelu on tiukempaa.

Se, kuinka tehokkaasti verovelvollinen pystyy käyttämään verosuunnittelun keinoja, riippuu vahvasti verovelvollisen resursseista. Esimerkiksi maatilatalouden toimijat kokevat verosuunnittelun ja verotuksen hankalana ja monimutkaisena. (Savolainen, 2015). Tämä voi koskea myös etenkin pienosakeyhtiötä, joilla veroasiantuntijoiden käytettävyyys ja tieto verotuksen eri kiemuroista voi olla suppeampaa. Täten osa osakeyhtiöistä voi kokea verosuunnittelun tai siihen avun saamisen liian monimutkaisena. Osakeyhtiön käyttämän asiantuntijan asiantuntijuus voi myös vaikuttaa esimerkiksi käyttöomaisuusosakkeen oikeanlaiseen ja tyydyttävään perusteluun.

Omaisuuksilajien kohtelun tunteminen on osakeyhtiölle tärkeää taloudellisessa päätöksenteossa. Tärkeää on myös seurata, miten lakimuutokset vaikuttavat konkreettiseen käsittelyyn, sillä osakeyhtiöiden täytyy osata ennustaa veroseuraamuksia, jotta ne voivat tehdä hyvin perusteltuja päätöksiä esimerkiksi osakkeiden luovutuksesta. Vaikuttaa siltä, että tulolähdeuudistuksen jälkeen yhä useampi käyttöomaisuusosakeluovutus päättyy korkeimman hallinto-oikeuden tutkintaan. Näin ollen käyttöomaisuusosakkeiden määrittely näyttää hankalana ei pelkästään osakeyhtiöille, mutta myös Verohallinnolle. Tutkielmani voi toimia ohjenuorana ja vertailukohtana osakeyhtiöille, jotka pohtivat omistamiensa osakkeiden omaisuuslajia ja luovutuksesta syntyviä veroseuraamuksia.

Omaisuuksilajien, etenkin käyttöomaisuuden ja muun omaisuuden, jaotteluun saamme tulolähdejaon poistamisen jälkeisiä käytännön esimerkkejä lisää tulevaisuudessa. Nämä voivat merkittävästi helpottaa ja auttaa omaisuuslajien tulkinnassa ja toisaalta näyttävät suunnan, mihin käyttöomaisuusosakkeen määritelmää ajan saatossa viedään. Mielenkiintoisia tutkimuksia aiheesta eri näkökulmista voisivat olla

käyttöomaisuusosaketapausten määrän kehitys korkeimmassa hallinto-oikeudessa tai Verohallinnon ja korkeimman hallinto-oikeuden päätösten eroavaisuus käyttöomaisuusosaketapauksissa.

LÄHTEET

Dodge v. Ford Motor Co. (1919).

Ennakkoperintälaki 20.12.1996/1118

HE 92/2004

HE 176/2008

HE 257/2018

KHO 1984-B-II-524

KHO 2004:93

KHO 2010:50.

KHO 2012:73

KHO 2012:74

KHO 2012:129

KHO 2013:69

KHO 2017:44

KHO 2019:61

KHO 2019:129

KHO 2020:145

KHO 2024:41

KHO 2024:42

KHO 2024:43

Kirjanpitolaki, 31.12.1997/1336

Kirjanpitolautakunnan lausunta 1942/2015

Kukkonen, M., & Walden, R. (2014). *Pk-yrityksen verosuunnittelu* (2.p.).
Talentum.

Laki Elinkeinotulon Verottamisesta, 24.6.1968/360

Laki Verotusmenettelystä 18.12.1995/1558

Leppiniemi, J., & Walden, R. (2009). *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu*.
WSOYpro.

Maatilatalouden Tuloverolaki 15.12.1967/543

Malmgren, M., & Myrsky, M. (2014). *Elinkeinotulon verotus*. Talentum.

Ossa, J. (2014). *Yritystoiminnan verotus* (2.p.). Helsingin Kamari Oy.

Penttilä, S. (2013). *Sijoitusrahasto-osuudet rahoitusomaisuutta*. Tilisanomat.

Perintö- Ja Lahjaverolaki 12.7.1940/378

Savolainen, R. (2015). *Verosuunnittelu maataloudessa*. Käytännön Maamies, 1/2015, 42–44.

Tikka, K., Nykänen, O., Juusela, J., & Viitala, T. (2000). *Yritysverotus I-II*. WSOYpro.

Tuloverolaki 30.12.1992/1535

Verohallinnon ohje. (2020a). *Virtuaalivaluuttojen verotus*. Dnro VH/5083/00.01.00/2019.

Verohallinnon ohje. (2020b). *Osakkeiden hankintaan ja luovutukseen liittyvät asiantuntijapalkkiot yrityksen tuloverotuksessa*. Dnro A67/200/2018.

Verohallinnon ohje. (2022a). *Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen*. Dnro VH/3527/00.01.00/2022.

Verohallinnon ohje. (2022b). *Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön verotus*. Dnro VH/242/00.01.00/2022.

Verohallinnon ohje. (2023a). *Ennakkoratkaisun hakeminen ja siihen annettava päätös*. Dnro VH/4773/00.01.00/2022.

Verohallinnon ohje. (2023b). *Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu*. Dnro VH/5186/00.01.00/2023.

Verohallinnon ohje. (2023c). *Omaisuuksien luovutusvoitot ja -tappiot henkilön tuloverotuksessa*. Dnro VH/5188/00.01.00/2022.

Äimä, K. (2017). *Verotustiedot: tietojen hankkiminen ja käyttö Suomen oikeudessa sekä kansainvälinen verotustietojenvaihto (1.p.)*. Alma.

Liite 1. Selostus tekoälyn käytöstä

Hyödynsin pro gradu -tutkielmaprosessin aikana ChatGPT- ja Keenious-tekoälysovelluksia. ChatGPT-sovellusta käytin pääasiallisesti esimerkiksi tiivistämään tutkielmaprosessissa käytettyjä konsepteja, jotta niiden sisäistäminen itselleni olisi helpompaa ja tehokkaampaa. Keenious-sovellusta käytin löytämään relevantteja lähteitä.

Koska tutkielmani ja suurin osa käyttämästäni lähteistä on suomen kielellä, ongelmana tekoälysovellusten käytössä oman tutkielmaprosessini aikana oli se, että vaikka esimerkiksi ChatGPT osaa suomea, osa suomenkielisestä tiedosta, jota ChatGPT antoi tietyistä konsepteista, oli ilmeisesti virheellistä. Tämän vuoksi tekoälysovellusten käyttö oli prosessini aikana hyvin vähäistä.

ChatGPT:n toimintaperiaate on, että tekoäly mallintaa vastauksensa perustuen siihen, mitä se on oppinut aiemmasta keskustelusta ja datasta, jota sille on syötetty. Vaarana tekoälyn käytössä on juuri virheellisen tiedon levittäminen, koska tietokone ei osaa tunnistaa, milloin sille syötetty data on virheellistä.

Mahdollisten virheellisyyksien takia koin tekoälyn käytön hyödyllisimpänä tehostamaan omaa oppimisprosessiani tietyistä aiheista, jotka pystyin varmistamaan myös muista lähteistä, kuten artikkeleista ja kirjoista. Tekoälyn avustuksella on tehokkaampaa tutustua suureen määrään informaatiota nopeammin, mikä on rajoitetun ajan prosessissa hyödyllistä. Toisaalta liiallinen tekoälyn käyttö voi myös hidastaa prosessia, koska informaation oikeellisuus on tarpeen tarkistaa. Tämän vuoksi pyrin käyttämään tekoälyä vähäisesti, mutta tehokkaasti.